

MASARYKOVA UNIVERZITA

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA VÝTVARNÉ VÝCHOVY

PAMĚŤ V OBRAZECH

Diplomová práce

Brno 2016

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. et Mgr. MgA. Ondřej Navrátil, Ph.D.

Vypracovala:

Bc. Anna Jursová

Bibliografický záznam

JURSOVÁ, Anna, 2016. *Paměť v obrazech*. Brno. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Pedagogická fakulta. Katedra výtvarné výchovy. Vedoucí diplomové práce: Mgr. et Mgr. MgA. Ondřej Navrátil, Ph.D.

Anotace

Ve své diplomové práci se zabývám tématem paměti a vzpomínek na dětství. Jsou pro mě natolik důležité, že jsem je přenesla do vizuální podoby pomocí grafické techniky linorytu. Vznikly tři celky, které nahlíží na téma paměti z různých úhlů. Prvním je cyklus dvoubarevných linorytů, druhý zastupuje velkoformátový jednobarevný tisk a třetí velkoformátové vícebarevné grafické listy, vzniklé z postupného odrývání jedné matrice. Cílem práce bylo utřídění nejdůležitějších vzpomínek. Výsledné díla tak plní roli úschovny, díky které si vybrané příběhy snáze připomenu. Pro diváka zůstává moje konkrétní paměť skryta, ale dílo může posloužit k zamyšlení a vybavení si své vlastní minulosti. V textové části přibližuji mé myšlenkové procesy spojené s hledáním konkrétních témat tvorby. Jmenuji současné umělce, zabývající se vzpomínkou, a popisují souvislosti mezi mou a jejich formou zpracování. Část textu je věnována technice linorytu a postupu práce během ručního tisku. V závěru nabízím půlroční vzdělávací plán výtvarné výchovy pro základní školy, který využívá tématu paměti. Tato práce má pouze charakter doprovodné zprávy k praktické diplomové práci.

Klíčová slova

Paměť, vzpomínky, rozpomínání, vyprávění, fotografie, dětská kresba, linoryt, ruční tisk, vícebarevný tisk

Annotation

In my master thesis I am dealing with the topic of memory and childhood memories. They were so important for me, that I have transferred them into visual form by using graphical technique of linocut. There are three units that look upon the topic of memory from different views. The first is a series of two-color linocuts, the second is representing a large size monochromatic print and the third includes large size multicolor prints created by successive cutting out from a piece of matrix. The aim of the work was to sort out the most important memories. The resulting works play the role of a safe which allows me to easily bring back selected stories. For the viewers my particular memory stays hidden but the work can lead to reflections on their own past and its recovering. In the text part of the work I introduce my thought processes associated with finding specific topics for the work. I describe contemporary artists dealing with the memory and relations between my form of work and theirs. The part of the text is devoted to the technique of linocut and the process of the work during manual printing. At the end I offer the semiannual educational program of art education for primary school, which uses the theme of memory. This work is only supporting the practical part of my master's thesis.

Keywords

Memory, memories, recollecting, narration, photograph, child's drawing, linocut, manual printing, multicolor printing

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci diplomovou vypracovala samostatně, s využitím pouze citovaných pramenů, dalších informací a zdrojů v souladu s Disciplinárním řádem pro studenty Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity a se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Hlavní částí diplomové práce je cyklus grafických listů. Předložený text má pouze charakter doprovodné průvodní zprávy k praktické diplomové práci.

V Brně dne 30. 3. 2016

Bc. Anna Jursová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. et Mgr. MgA. Ondřeji Navrátilovi, Ph.D., za odborné vedení a cenné rady, které mi poskytl během tvorby mé diplomové práce. Děkuji mé rodině a nejbližším za podporu, dále také všem, kteří mi ochotně pomáhali při tisku grafických listů.

Obsah

Úvod	8
1 Paměti v pracích umělců	10
1.1 Vzpomínky na dětství využité v tvorbě umělců	10
1.1.1 Pavla Sceranková.....	10
1.1.2 Ivana Lomová	12
1.1.3 Dušan Skala	14
1.1.4 Sylvia de Swaan	15
1.1.5 Marjane Satrapi.....	16
1.1.6 Adrien Merigeau.....	17
1.2 Shrnutí spojitostí s mou tvorbou a myšlením	19
2 Vlastní paměť	22
2.1 Moje rozpomínání.....	22
2.1.1 Vyprávění	22
2.1.2 Fotografie	24
2.1.3 Dětské kresby	25
2.2 Paměť v mé tvorbě.....	27
2.2.1 Technika linorytu.....	27
2.2.2 Linoryt a paměť	28
2.2.3 Paměť v jednom obraze	30
2.2.4 Jelen jako symbol dětství.....	31
2.2.5 Změť vzpomínek	33

3	Využití tématu paměti ve výtvarné výchově.....	39
3.1	Tvorba vzdělávacích plánů	39
3.2	Půlroční plán „V hlavě“	40
3.2.1	Ukotveno v paměti	40
3.2.2	Minulost v přítomnosti	42
3.2.3	Cesty paměti	45
3.3	Shrnutí cílů půlročního vzdělávacího plánu „V hlavě“	47
	Závěr.....	48
	Použité zdroje	50
	Seznam a zdroje obrázků.....	52
	Obrazová příloha	54

Úvod

Přemýšleli jste někdy nad tím, jakou roli v našich životech hraje paměť? Jak ji můžeme vnímat? Je to pojem, kterému zcela rozumíme, nebo existují i neprobádané jevy a souvislosti, které čekají na své odhalení?

Na paměť lze nahlížet z různých úhlů. Můžeme ji vnímat jako funkci mozku, která zabezpečuje procesy vstřípení, podržení v paměti a vybavování. Dále ji dělíme na paměť krátkodobou a dlouhodobou. Další součástí paměti, pro mnohé nepříjemnou, ale přesto důležitou je zapomínání. To je důsledkem selhání vybavování, které je zapříčiněno zlou strategií hledání v paměti nebo nedostatečným uložením informací (Ruisel, 1995 str. 104).

Výše zmíněná paměť se nám okamžitě spojí s pojmem učení. Kdo z nás nezažil usilovné snažení si něco zapamatovat a poté i vybavit? Co bychom si ve škole asi počali, kdyby nám v hlavě nic nezůstalo? Co bychom si počali v životě, kdyby každý den byl pro nás novinkou? Kdyby vše co vidíme, bylo neznámé? Naše paměť se neustále mísí s naším vnímáním přítomnosti. Když bezprostředně nahlížíme na svět, okamžitě přidáváme i svou dosavadní paměť. Ta nám pomáhá v našem rozhodování. Toto nahlížení tedy vyvolává vzpomínku a učiní ji aktivní, čili aktuální. Vnímání se tak stává pouze příležitostí ke vzpomínání (Bergson, 2003 str. 48).

Vzpomínání a vzpomínky jsou tedy taky úzce spjaty s pamětí. Týkají se dětství ale i blízké minulosti. Někdy se dokonce stáváme nositelem vzpomínek druhé osoby, našich předků, kteří nám předávají své příběhy či životní moudra. Ne nadarmo se pak knihám popisujících autobiografii autorů, říká paměti.

Pro mě se vzpomínky stávají nedílnou součástí mé tvorby. Snažím se vyjádřit pomocí vizuální stránky příběhy, které mi utkvěly v hlavě. Tím je vlastně můžu zprostředkovávat ostatním a předat kus mé paměti dál. Moje díla můžou posloužit jak mně, tak i jiným lidem pro ukotvení svých vzpomínek hlouběji. Je to tedy uzavřený kruh, kdy tvořím na základě paměti a výsledné práce se do paměti opět ukládají a ožívují tak dávnou vzpomínku.

Nejpodstatnější částí diplomové práce je řada grafických listů, zhotovených technikou linorytu. Vydělují z nich cyklus menších dvoubarevných grafik, ke kterým přidávám dvě velkoformátové, černobílou a vícebarevnou. Jedná se tak logicky o tři různá témata, tři různé

nahlížení na problematiku paměti a zvláště pak vzpomínek na dětství. Textová část plní roli vhodného doplnění, bez kterého by vzniklá výtvarná díla mohla zůstat nepochopena. V kontextu s osvětlením mých myšlenkových pochodů a uvedením tvorby do širších souvislostí, nabývají vzniklá díla na váze. Samozřejmě můžou působit i samostatně, kdy si je divák prohlíží bez komentáře autora. V tomto momentě se stávají předmětem kritiky a různých nahlížení. Diváci nechápající obsah se pak často přiklánějí ke zkoumání techniky, jakou bylo dílo provedeno, všímají si drobných nepřesností a dochází tak k podhodnocení díla. Nebo naopak v něm vidí odkaz úmorné práce a trpělivosti, během které grafické listy vznikaly a dojde tak k oceňování práce jako takové, ne výsledného díla. Existují asi dva tábory lidí. První chce nahlížet na tvorbu umělce s podrobným výkladem, druhý si poradí i bez komentáře a zapojí raději svou představivost a intuici. Z mého pohledu jsou oba tyto přístupy zcela legitimní. Záleží však na konkrétním záměru autora. Ke své sérii linorytů jsem shledala jako nejvhodnější zvolit komentář přibližující významy mé tvorby, který ale neodhaluje vše do detailů.

Celá práce má za cíl předvést umělecký počín a textem, který je řazen od nejobecnějších faktů až po konkrétní řešení, přiblížit čtenáři můj osobní vhlad do problematiky paměti a vzpomínek. Diplomová práce poskytuje jeden z mnoha možných řešení tohoto tématu. V poslední kapitole dodatečně nabízí možnosti využití tématu paměti ve výuce výtvarné výchovy. Jedná se o půlroční plán s různými náměty, které lze přizpůsobit věku i zvolené technice práce.

1 Paměti v pracích umělců

Nejspíše se nebudu plést, když napíšu, že většina umělců řeší nebo řešila téma paměti. Můžou zpracovávat téma svých vzpomínek na dětství, na důležité události které sami zažili či byli jejich svědky, nebo o nich možná jen slyšeli, a přesto je ovlivnily. Ostatní se můžou výtvarně vyjádřit k procesům paměti, kódování, vybavování si vzpomínek. Mnoho umělců se odkazuje na starší díla, různě je přetvářejí, nebo jim dávají nový rozměr. Tím se opět dotýkají minulosti a s ní spojenou pamětí.

„Umění je obrovskou sondou do paměti. Každé dílo stojí na ramenech nejen minulých obrů, ale i celých konfigurací děl menších a ještě menších.“ (Vašíček, 2013)

Tak či onak je paměť všudypřítomným fenoménem, zastřešujícím tématem, pod které bych neváhala přiřadit jakékoliv umělecké dílo.

1.1 Vzpomínky na dětství využité v tvorbě umělců

Ve své práci se zaměřuji hlavně na vzpomínky z dětství a jejich vybavování. Považuji tedy za vhodné zmínit pár umělců, kteří se zabírají příbuznou tematikou, přiblížit jakým způsobem pracují a které techniky ke zpracování zvolili. Nemusí přitom sledovat toto téma celý život, někdy stačí i jedno dílo či soubor děl, který má svůj základ ve vzpomínce.

1.1.1 Pavla Sceranková

Pavla Sceranková (1980) pochází z Košic ze Slovenska. Od roku 2000 je umělkyní působící v České republice. Úspěšně absolvovala magisterské studium v oboru Intermediální tvorba na Akademii výtvarných umění v Praze, kde v roce 2011 taky obhájila dizertaci v oboru Výtvarná tvorba. Dnes ji můžeme směle zařadit mezi významné osobnosti současného umění. Tvoří převážně kinetické objekty a videoperformance, které autorka označuje jako „video sculpture“. Je pro ni zásadní fyzický vztah mezi vytvořeným objektem a sama sebou či divákem na výstavě. (Čech, 2014)

Její díla jsou často spojené s pamětí či vzpomínkami na dětství. Jako příklad poslouží objekt z recyklovaných desek „Babiččin byt“, který je vzpomínkou na to, jak vypadal půdorys bytu,

ve kterém babička žila (viz Obr. 1). Dílo má připomínat ne jen byt sám o sobě, ale zřejmě i chvíle strávené v něm. Nezobrazuje přesnou vzpomínku, ale spíše odkaz na ni. Pracuji podobným způsobem, kdy v sérii grafických listů „Paměť v jednom obraze“, na své přesné vzpomínky pouze odkazují konkrétním vyobrazeným předmětem. Vzpomínka je zde umocněna tím, že se jedná o velmi blízkou osobu, rodinného příslušníka. Babičky pro nás často znamenají spřízněnou duši, které můžeme svěřit vše, co nás trápí. Jejich laskavé srdce bude vždy milovat své vnoučata, ať se stane cokoliv. Mám to štěstí, že jsem mohla poznat až tři své babičky. Jedna před dvěma lety bohužel zemřela. Tu jsem měla možnost vidět jen párkrát za život, jelikož většinu toho svého strávila v Rumunsku. Je zajímavé, že i přes to, že mé návštěvy u ní byly krátké, její byt je to, co mi nejvíce utkvělo v paměti. Byl to byt umělkyně, malířky, scénografky, staré osoby. I když jsem neměla možnost ji poznat do hloubky, předměty, které ji otáčely, mi leccos napověděly.

Obr. 1: P. Sceranková, *Babičtin byt*, různé desky,
350×280×30 cm, 2007

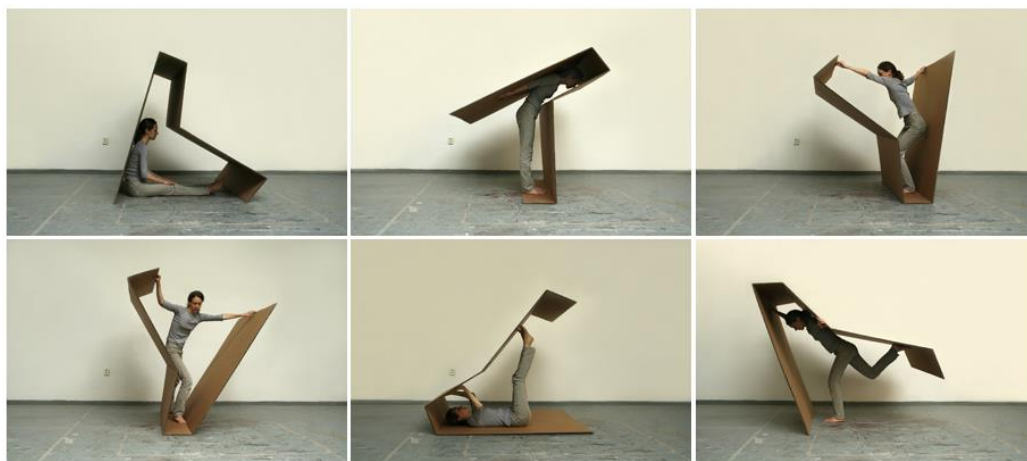

Obr. 2: P. Sceranková, *6 snů z hrnečku*, video,
40 s, 2006

Dalším pro mě zajímavým dílem Pavly Scerankové je „6 snů z hrnečku“ (viz Obr. 2). Jedná se o animovanou rekonstrukci příběhů postaviček z autentického hrnečku. Autorka se inspirovala pitím kaka a z hrnečku v dětství. 6 dětí díky animaci zažívá neuvěřitelné příběhy, které mají leckdy hororové nádechy. Postava zvonící u dveří se rozpustí, holčičku pohltí opalovací krém, chlapci strhne obličej náhle objevující se ruka zpod čepice. Video doprovází zvuky běžné u pití a přípravy kaka a běží ve stále se opakující smyčce, tudíž předem deformovaní a změnění hrdinové z hrnečku se opět vracejí do původního stavu a pozice, aby se mohli znovu rozpustit či spáchat stejnou chybu a zatlouct si hřebík přímo do prstu. Nejspíše si autorka už jako malé dítě představovala, že se figurky nějak hýbou a zažívají svůj osobní příběh. I když se to nezdá i malé děti často přemýšlí o dost brutálních věcech. Představují si různé strašidla a bubáky, ale taky reálné situace, které by mohly nastat,

jako jsou pády z oken či dokonce vraždy. Většinou jejich bujnou fantazii spouští strašení rodičů nebo krátké úryvky viděné v televizi.

Do tématu paměti zapadá i vzpomínková fotoperformance. Jedná se o 6 barevných fotografií zachycující autorku pózující s kusem kartónu, který představuje křeslo v obývacím pokoji. Dílo nese název „Bunker“ (viz Obr. 3). Tyto fotografie ve mně vyvolávají vzpomínku na moje dětství, kdy jsem si taky stavěla bunkry z křesel nebo postele. Hravost zde můžeme najít v různých nelogických polohách autorky, ale z jejího výrazu poznáme, že jsou spíše meditativního charakteru a že bunker slouží i jako jakási skrýš. Dalším možným pojetím je vtělení se do tvaru křesla a přes jeho napodobování si ho ukotvit více v paměti. (Zálešák, a další, 2012)

Obr. 3: P. Sceranková, *Bunker*, fotoperformance, 6 barevných fotografií A5, 2006

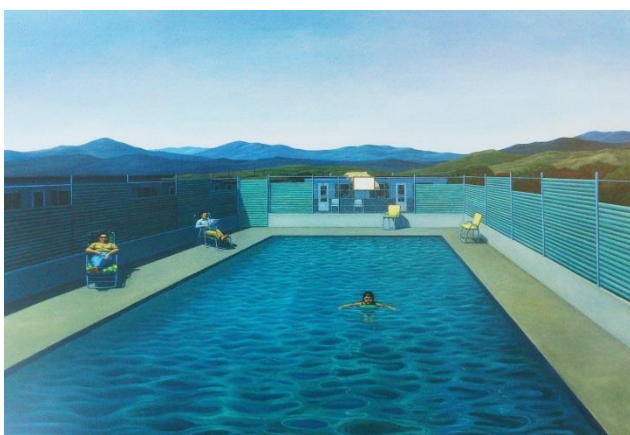
Mezi další projekty týkající se paměti můžeme zařadit „Hlavo Lam“, „Jdi pryč. Vrať se“ nebo „Jdu“. Autorka v nich vidí vzpomínku jako událost. „Soustřeďuji se na to, jak prožitek změnil jejich fyzickou podobu vzhledem k objektivnímu popisu situace. Tvar vzpomínky byl modulován tím, jak byla prožívána. Způsob prožívání vytváří paralelní novou realitu.“ (Sceranková, 2012)

1.1.2 Ivana Lomová

Ivana Lomová (1959) pochází z Prahy. Původně vystudovala Fakultu architektury na Českém vysokém učení technickém, která ji ovšem moc nenadchla. Jediné co ji bavilo, bylo kreslení a lekce perspektivy. Svou uměleckou činnost odstartovala nejdříve zakázkovou kresbou. Tvořila ilustrace pro noviny, časopisy a knihy. Dotkla se i krátkometrážního

animovaného filmu s díly „Večírek“ a „Pepík na stopě“, na kterém spolupracovala se svou mladší sestrou.

Postupně však autorka od kresby ustupuje a přes akvarel a pastel se dostává až k olejové malbě. Tu komponuje podle fotografických předloh, kdy používá vlastní klíč například v uspořádání postav. Témata, kterým se věnuje, řadí do sérií obrazů. K jednomu z nich se vrací častěji. Jsou to vzpomínky na dětství. Jeden z jejich obrazů se „Dětství“ přímo jmenuje (viz Obr. 4). Znárodnuje holčičku v bazénu. „Je to velmi symbolický obraz: ukazuje dětství jako očištný zdroj, jako iniciaci, jako křest.“ (Slavická, a další, 2013)

Obr. 4: I. Lomová, *Dětství*, olej na plátně, 110×155 cm, 2002

Obr. 5: I. Lomová, *Tance v předsíni*, olej na plátně, 120×150 cm, 2001

Mně osobně připomíná spíše odcizenost dítěte od dospělých. Z toho pramení i nepochopení a odlišné pohledy na lidské štěstí. Dospělí odpočívají v bezpečí na břehu a stačí jim pouhá přítomnost bazénu a dítě do něj muselo skočit, aby si ho plně „užilo“. Z výrazu dívky však poznáme, že vzápětí zjistila, že je v té vodě zcela sama a vlastně neví co si s tím vším počít. Nevím nakolik je toto vyobrazení přímo pamětí autorky. Více autentický a nesoucí v sobě vzpomínku mi připadá obraz „Tance v předsíni“ (viz Obr. 5). Zde autorka zachytila okamžik, který je ve své původnosti plný živého pohybu. Zabránila tak pomíjivosti prchavého okamžiku štěstí, které zažívala se svou sestrou. Celý obraz je laděný do modré barvy, která je ve své podstatě chladná a působí melancholicky. K vyobrazení zastaveného času, vzpomínky, se podle mě výborně hodí. Schopnost pracovat s velkými jednobarevnými plochami řadím jako jeden z největších kladů této malířky. Ivana Lomová vzpomínky vyjadřuje i malbami své rodiny, která je stejně jako na fotkách zachycena buďto formou „momentky“ nebo pózovaného hromadného portrétu.

1.1.3 Dušan Skala

Dušan Skala, narozen roku 1979 v Rokycanech se již od roku 2008 umělecké tvorbě nevěnuje. Během svého studia na Fakultě užitého umění a designu v Ústí nad Labem se však intenzivně zabýval videem a fotografií. Většinu času využíval amatérské a rodinné fotografie. Ve své diplomové práci se zaměřil na rodinnou momentku, kterých máme všichni plné alba, nebo v dnešní době počítače. V roce 2006 byl dokonce nominován na Cenu Jindřicha Chalupického, kterou nakonec získala Barbora Klímová (Švédová, 2012).

Téma rodinného archivu a s ním spojené vzpomínky můžeme vidět v cyklu fotografií z roku 2005 „Podobný sentiment“ (viz Obr. 6 a 7). Jedná se o fotografie, které na první pohled nerozeznáme od amatérských snímků, které si s oblibou v rodině na památku pořizujeme. Opak je ale pravdou. Všechny snímky jsou uměle vytvořeny, zinscenovány, vystupují na nich osoby, které se nikdy nepotkaly. Herci nejsou svázáni ani s okolím, ve kterém jsou zachyceni. Přesto fotky vyvolávají pocit sentimentu a jsou nám něčím blízké.

Obr. 6: D. Skala, *Na dece* z cyklu *Podobný sentiment*, fotografie, 2005

Obr. 7: D. Skala, *Vánoce* z cyklu *Podobný sentiment*, fotografie, 2005

Velmi mile mě překvapilo dílo Skaly, které vlastně nikdy nijak neucelil. Již řadu let autor shromažďuje fotografie, videa, 8mm filmy ale také dokumenty jako rodné listy. Vše sbírá z jedné vesnice jménem Zahrádka, ze které pochází část jeho rodiny a ve které momentálně taky žije. Všechny materiály kopíruje do svého počítače a originály vrací majitelům. Do toho natáčí své vlastní videozáznamy, nebo nahrává rozhovory s obyvateli vesnice. Postupně mu vzniká archív, který jakoby neměl ani počátek ani konec. Původně chtěl shromážděný

materiál sestříhat do celovečerního nebo interaktivního filmu. Nakonec mu možná vše přerostlo přes hlavu a nápad neuskutečnil (Vančát, 2006).

Mě tento fakt ovšem nevadí a spíše ho oceňuji. Dle mého názoru by celovečerní film mohl narušit intimnost některých vzpomínek. Autor sesbíral téměř celou vizuální paměť vesnice často i s genealogickými záznamy za několik staletí. Možná ani vlastně nevěděl proč, za jakým účelem tyto věci sbírá, důležité je však, že tak učinil. Odráží se v tom jeho vztah k okolí, k historii a k osudům jeho předků. I když obec Zahradka většině z nás nic neříká, z pohledu jiných osob může být nejdůležitějším místem. Proč tedy neuchovat vzpomínku právě na toto místo, lidi, příběhy? Cením si každé práce, která se snaží něco zachránit od zapomnění. Možná to nebyl autorův záměr, ale právě v tomto vidím spřízněnost i s mojí tvorbou. Chci, aby mi jisté momenty navždy zůstaly v paměti.

1.1.4 Sylvia de Swaan

Fotografka Sylvia de Swaan má složitou osobní historii. Narodila se v Rumunsku jako německy mluvící Židovka. Město, ze kterého pochází, se jmenuje Czernowitz. Kdysi patřilo pod Habsburskou říši a po druhé světové válce bylo připojeno k Sovětskému svazu. Po jeho rozpadu se stalo součástí Ukrajiny a je tomu tak dodnes. Její rodina byla vysídlena během války. Společně se sestrou, matkou a jejími rodiči utekli do Spojených států. Jaký osud potkal zbytek rodiny, dodnes netuší. Kromě USA žila a tvořila taky v Mexiku a Evropě. Nejvíce ke mně promlouvá její projekt „Return“ (viz Obr. 8, 9 a 10). Po pádu „železné opony“ se autorka vydává na zdlouhavou cestu vlakem po postkomunistické východní Evropě. Jejím cílem je prozkoumat terén jejího raného dětství a trasy, které její rodina musela překonat se statutem uprchlíků. Během cest hojně fotografovala, psala svůj osobní deník a eseje. Název „Return“ se stává trochu ironickým, neboť umělkyně věděla, že v cíli své cesty nenajde žádné své ztracené příbuzné, kteří by na ni čekali s otevřenou náručí (Rfotofolio, 2013).

Sylvia de Swaan si na cesty sbalila i staré rodinné fotografie. Komponuje je do míst, kudy pravděpodobně mohla kdysi její rodina putovat. Na fotografiích tak vidíme zestárlou ruku autorky, která svírá jeden či dva snímky příbuzných, na pozadí výhledů z oken vlaků, na židovských hřbitovech a jiných místech. Snaží se tak zacelit pár děr v její paměti, vžít se do situace předků, kteří jsou již nenávratně pryč, porozumět jejich životům a zkusit si připomenout nebo spíše představit si jejich osudy. Jde o jakousi rodinnou paměť. Mnohé z okolností se odehrály ještě před jejím narozením, ale i tak se cítí být součástí rodinného

příběhu. I tato tematika je mi velmi blízká. Má babička původem z Polska se se svými rodiči musela za druhé světové války uchýlit právě do Rumunska. Mnohé příběhy znám skrze mého otce, který se zde narodil. I když nejsem v pravém slova smyslu ve vyprávěních přítomna, jsou pro mě nedílnou součástí mé historie, původu a rodinné paměti.

Obr. 8: S. de Swaan, *Nikolayeva* z cyklu *Return*, dvojfotografie

Obr. 9: S. de Swaan, *The Portal* z cyklu *Return*,
fotografie

Obr. 10: S. de Swaan, *Paula&linClu* z cyklu *Return*,
fotografie

1.1.5 Marjane Satrapi

Marjane Satrapi (1969) původem z Íránu je dnes známa po celém světě díky své komiksové knížce „Persepolis“ (viz Obr. 11), kterou dokonce převedla do úspěšné filmové podoby. Vypráví v ní o svém dětství, které do svých 14 let prožila v Teheránu. V komiksu je popsána politická situace tehdejšího Íránu, islámská revoluce, válka s Irákem, problematika práv a svobod. Dále představuje rodinu a přátele ze školy Marjane. Hlavně ale pojednává o dospívání mladé dívky, která si místo hraní čte a chce porozumět všemu, co se kolem ní odehrává. Pomáhá jí při tom její dětská přímocnost a taky trochu drzost v otázkách, které neustále pokládá. Dále se sama zamýšlí nad politickou situací, chce ji řešit po svém, utváří si

o ní představy na základě svých dětských postřehů. Za každou cenu se chce účastnit demonstrací a dát najevo, že všemu rozumí a ví jak na to (Satrapi, 2004).

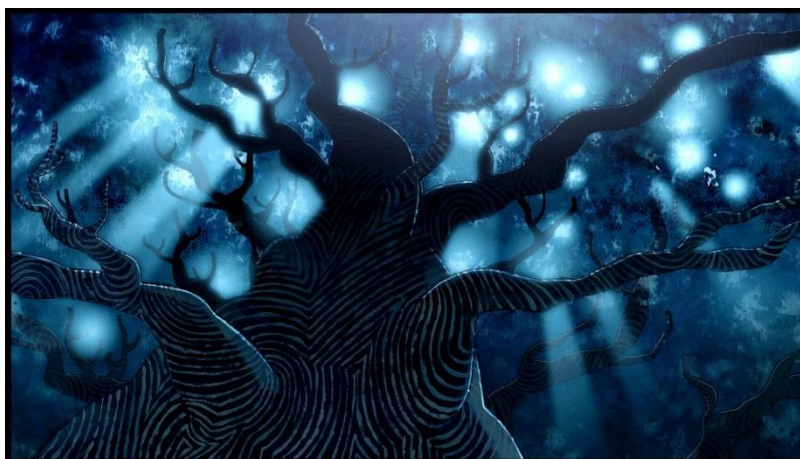
Obr. 11: M. Satrapi, *Persepolis*, úryvek z knižky, 2004

Její fantazie jsou pro nás dospělé často i humorné, ale kdybychom si vzpomněli, co se nám honilo hlavou jako dětem, jistě bychom se taky zasmáli. Komiks vtahuje jak svým příběhem, tak samotnou postavou Marjane. Právě její myšlenky, teorie a přirozeně dětské reakce mě na knížce zaujaly nejvíce. Autorka je dokonale vystihla jak textem, tak i osobitým výtvarným zpracováním. Obrázky nejsou realistické a jeví se spíše jednoduše. O propracovanosti nás však lehce přesvědčí mimika malé holčičky, která mluví leckdy za vše a vyjadřuje někdy i víc než „bublina“ s vypsanými myšlenkami nad hlavou. V podstatě plně souhlasím se samotnou autorkou, která v rozhovoru pro noviny *The Guardian* přiznala „Není to jen o Íránu, jde o vyrůstání v jakémkoliv místě s problémy.“ (Hattenstone, 2008). Každý se v dětství setkal s problémy, které se snažil vyřešit po svém. Ať už šlo o věci velmi závažné, jako v případě Marjane Satrapi, nebo méně, vždy nás tyto situace nutily přemýšlet, proč se vlastně dějí a jak jim zabránit. I tyto okamžiky se staly součástí mých myšlenkových pochodů u návrhů a tvorby grafických listů. Pro běžného diváka sice nejsou jasně viditelné, ale jsou v nich nepochybně přítomné.

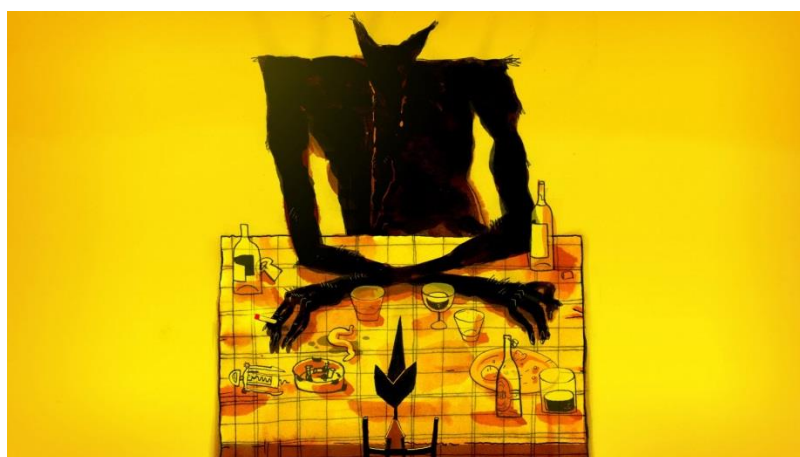
1.1.6 Adrien Merigeau

Adrien Merigeau studoval na *Ecole des Métiers du Cinéma d'Animation* in Angoulême ve Francii. Od roku 2004 pracuje pro *Cartoon Saloon* v Kilkenny v Irsku jako animátor a tvůrce filmových pozadí.

Spolupracoval na vytvoření vizuální podoby dvou úspěšných animovaných filmů, režie Tomma Moora, „The secret of Kells“ (2009) a „Song of the sea“ (2014). Oba tyto filmy byly nominovány na Oscara v kategorii animovaný film (Merigeau, 2014). Pracuje hlavně s akvarely, které ve virtuální realitě vypadají pohádkově (viz Obr. 12).

Obr. 12: A. Merigeau, *Old Fangs*, výstřižek z filmu, 12 min, 2009

Obr. 13: A. Merigeau, *Old Fangs*, výstřižek z filmu, 12 min, 2009

Co se tématu paměti týče, je zajímavý jeho debutový krátkometrážní film „Old Fangs“ z roku 2009 (viz Obr. 12 a 13). Pojednává o dospívajícím vlkovi, který za doprovodu přátel jde navštívit svého otce. Otce viděl naposledy ve svém raném dětství. Cestou za ním vzpomíná na staré časy, snaží si vybavit správný směr k jeho domu, připomíná si již dávno neviděná zákoutí lesa. Jak už to tak bývá, vzpomínky jsou dobré i zlé. Během let se otec se synem odcizili a jejich vztah je naplněn strachem, výčitky a skrývanou bolestí. Cestu k sobě hledají marně (Merigeau, 2009). Tento film mě nadchnul po všech stránkách. Pravdivý velmi lidský příběh, mrazící atmosféra díky originální vizuální stránce, kdy autor kombinuje kreslenou

2D animaci s reálnými videozáznamy lesa. Celek dotváří výstižná temná hudba a zvuk. Během krátkých 12 min se dokážeme vžít do situace jak mladého, tak starého vlka. V dnešní době, je film nejvíce přístupným médiem, bohužel krátkometrážním filmům se nedostává tolik pozornosti. Taky už dávno neplatí, že animované filmy jsou jen pohádkovými příběhy pro děti. Jelikož ve filmu jde hlavně o odkaz na dětství, animovaná verze je nejlepší volbou. I když jsou osoby zastoupeny zvířaty, jejich symbolické činy jen umocňují pocit, že jde o stále aktuální téma. Dalo by se říct, že i přes to, že většina z nás umístí rodinu vysoko, možná nejvýše v řebříčku našich hodnot, stále a opakovaně v ní nějakým způsobem selháváme.

1.2 Shrnutí spojitostí s mou tvorbou a myšlením

Všichni výše zmínění umělci se nějakým způsobem dotýkají tématu paměti. Autorů, kteří se touto problematikou zabývají, je bezpochyby více. Tento výběr se mi sám logicky vybavil z paměti. Většinu z nich tvoří ženy, což mi přijde logické. Ženy mají na různé situace vždy trochu odlišný náhled, není tudíž divu, že se ztotožňuji více s tvorbou něžného pohlaví. Mezi autory nenajdeme žádného, který by se zabýval grafikou, či konkrétně linorytem jako já. Výčet inspirativních umělců grafiků jsem již představila v mé bakalářské práci, avšak žádný z nich se cíleně nevěnoval paměti. Dále se nabízelo například jméno Jana Vičara, kterého velmi obdivuji a jehož tvorba se úzce dotýká snových vyobrazení a je protkaná vzpomínkami. Vždy jsem byla uchválena jeho technikou zpracování linorytu, avšak jejich obsah přesně nevystihuje mé chápání tématu.

Každý z vybraných umělců zastupuje část pojetí tématu paměti, které mi je blízké nebo přímo souvisí s mou tvorbou. Patří zde vnímání předmětu, jako nosiče paměti či jakési schránky plné odkazů na minulost. Vnímáme ho jako spouštěč vzpomínek. Není tedy třeba vzpomenout si na konkrétní událost či příběh, stačí objevit ve své mysli jeden předmět a nechat vzpomínky aby samy vyplynuly na povrch. Občas se s předmětem, stejně jako Pavla Sceranková s krabicí připomínající staré křeslo, musíme sžít. Přímý fyzický či přenesený kontakt jednodušeji aktivuje dávno zapomenutou minulost.

Další podobnosti je propojení lehkosti a pomíjivosti vzpomínky s velkou přesností a soustředěností. Ona prchavost lze nejlépe zvětšit jedním rychlým cvaknutím fotoaparátu. Událost je tak přesně zachycena na fotografii. Otázkou však zůstává, jestli toto vyobrazení

neskončí někde zapomenuto v šuplíku. V dnešní době se z pravidla na pořízené snímky díváme jednou a pak se k nim již nevracíme. Velmi sympatický je pro mě přístup Ivany Lomové, která fotografie přetváří do velmi precizních maleb. Ve své tvorbě postupuji obdobně, avšak volím techniku linorytu. Převedením malého obrázku na velký formát, které je spojeno s nějakým úsilím a dlouhodobým vracením se k originálu zajisté podporuje lepší zapamatování si okamžiku.

Fakt nutnosti uchování vzpomínek je mi taky velmi blízký. Nemusí se ani týkat našich osobně přežitých událostí. Vše co se děje a dělo v našem nejbližším okolí, má na nás bezpochyby velký vliv. Snažím se tedy nemyslet jen na svou osobní paměť, ale i ostatních. Ve shromažďování dat nejsem tak precizní jako výše zmíněný Dušan Skala, ale jeho přístup mi není cizí a určitě bych byla ráda, kdyby se mi podařilo pokračovat v jeho stopách. Začínám teprve u nejbližší rodiny. Vždy si ráda poslechnu různá vyprávění mých rodinných příslušníků, nejraději pak z jejich mladých let. Tyto tendence zaznamenávám již od mého raného dětství, kdy jsem nejraději poslouchala příběhy dospělých, místo abych si hrála sama vedle v pokojíčku. I nyní když po delší době přijedu z Brna domů, nejdříve mířím za mými prarodiči. I když se třeba stane, že se vyprávění mého dědečka čas od času opakuje, vždy mu naslouchám se stejným nadšením. Naslouchání a pozdější zapamatování si paměti ostatních, je jedna z věcí, která mě v mém životě těší. Jsem opravdu ráda, že i mým prarodičům není minulost lhostejná a snaží si zapisovat rodokmeny rodiny. O rumunském odvětví mé rodiny se pak nejčastěji dozvídám od mého otce, který různými příběhy vyloženě žije. Díky pečlivosti s jakou můj rumunský dědeček zaznamenával rodokmen jeho části rodiny, můžu nyní zjistit jména mých předků až někde do roku 1720.

Vidím nutnost ve vyptávání se na předky, na které naše generace pomalu ale jistě zapomíná, jelikož tyto informace bohužel nebudou dostupné věčně. Je to zřejmé již teď, kdy na starých fotografiích stěží rozeznáváme některé obličeje, přitom by se tomu dalo předejít jednoduchými popiskami ze zadní strany. Podobně při své tvorbě smýšlí autorka Sylvia de Swaan. Ta již ale nemá možnost se o pravém původu přesvědčit. Její cesty za domovinou ale dokazují, že její minulost jí není lhostejná. I když nebude nikdy přesně vědět, jaké osudy potkaly její rodinu, zůstala jí alespoň představa a pocit sounáležitosti s místem narození a místy, kde kdysi pravděpodobně její rodina pobývala. Pocit mít své místo, svůj vlastní prostor je velmi důležitý. Pokud ho v raných letech nemáme jistý nebo je nestálý, vznikají v naší paměti, respektive rodinné paměti, menší či větší výluky. I když jsem

mnohé z míst spojené s mou rodinou navštívila, stále cítím, podobně jako autorka, potřebu vidět a vědět více.

U Marjane Satrapi vidím touhu a nutnost převyprávění svého životního příběhu. Snad každý by po sobě chtěl na tomto světě zanechat alespoň malou stopu. Přinejmenším vzpomínku na nás v mysli jiných lidí. Když tuto vzpomínku zhmotníme, stává se ještě silnější. Satrapi zde využila formu komiksu, který čtenáři přesně přiblíží její životní osudy. Mně postačí zprostředkovat formou grafiky jen nepřesnou paměť. I když leckdy obsahuje přesný, konkrétní příběh, divákovi poskytne jen malou nápovědu, nebo spíše jen pocit o čem mohl být. Zde se naše přístupy liší, ale spojitost vidím v přímém výběru krátkých historek. Stejně jako autorka vybírám spíše humorné, lehkomyšlné, dětsky milé události z raného dětství. I když se v pozadí odehrávalo nějaké drama či nepříjemná událost, vždy raději přenesu do vizuální podoby druhou stránku věci, mé naivní a často vtipné představy.

V závěru jsem vybrala výtvarně filmovou tvorbu Adriena Merigeaua. Dílo „Old fangs“ jsem si vybrala hlavně kvůli problematice vztahů mezi otcem a synem. Když je převedu na sebe tak mezi otcem a dcerou, ještě přesněji dvěma otci a dcerou. Oba tvoří nedílnou součást mé paměti. V obou případech šlo po většinu času, stejně jako ve filmu, hledání cesty k sobě. I když jsou vzpomínky dobré i zlé, všechny jsou důležité a jsem si vědoma, že hrály a pořád hrají obrovskou roli ve vývoji mé osobnosti. Tyto mezi rodinné vztahy se promítají i v mých velkoformátových grafických listech.

Pomyslným pojítkem mezi vybranými umělci a mou tvorbou bude hlavně zaujatost tématem. Dále u všech spatřuji citlivý přístup ke vzpomínkám a paměti, který je určitě na místě. Nahlížení do budoucnosti a prožitek přítomného okamžiku je jistě velmi důležité. Touha ohlédnout se do minulosti je mi však z jakéhosi důvodu bližší. Někteří by mohli tvrdit, že minulost je dána a nic ji nezmění. Často ji vidíme jako jakýsi pevný opěrný bod, ze kterého s jistotou vycházíme. Bohužel opak je pravdou a často v ní tápeme. Právě naše paměť a zapomínání má vliv na to, že se minulost s časem mění a přetváří. Proto je nutné se často ohlížet do minulosti a čerpat z ní všechna moudra, dokud nebude zapomenuta.

2 Vlastní paměť

2.1 Moje rozpomínání

O paměť jako takovou, jsem se hlouběji začala zajímat, až když mě pár mých známých upozornilo na to, že není normální, kolik si toho pamatuji. Z mého pohledu není moje paměť nijak obsáhlá nebo skvělá a detailní. Když mám převyprávět něco, co se stalo nedávno, co jsem se včera naučila, co jsem zažila, hodně toho zapomínám, překrucuji, měním časovou posloupnost, vynechávám. Co mi ale v paměti utkvělo, jsou obrazy a příběhy z mého raného dětství. Již od mých 3 let si pamatuji některé situace, co se mi přihodily. Není to však tak, že bych jednou větou popsala, co se mi tehdy stalo, ale pamatuji si všechno. Když říkám všechno, tak tím myslím, že vzpomínka je tak živá, že vám můžu převyprávět i to, na co jsem v tu chvíli přesně myslela, jak vypadaly věci kolem, slovo od slova si pamatuji rozhovory s ostatními lidmi. Zajímavé taky je, že tyto vzpomínky jsou nejsilnější z období mých předškolních let (3-6 let) a postupně s přibývajícím věkem slábnou. Přitom by lidé měli mít tendenci zapomínat události, které se odehrály dříve, co se jejich života týče. (Jursová, 2015)

I když mnohé události z mého života mám v hlavě jednoduše zakódované a můžu si na ně vzpomenout kdykoliv, některé zůstávají skryté a jen zřídka vyjdou na povrch. Nejčastěji za to můžou různé nečekané impulsy, se kterými se během dne střetávám. Někdy si můžeme s vybavováním vzpomínky vědomě pomoci. V této kapitole vysvětlím rozdílné způsoby rozpomínání, které jsem ve své tvorbě nejvíce používala. Figuruje zde tři hlavní prvky, kterými jsou vyprávění, fotografie a dětská kresba.

2.1.1 Vyprávění

Na vyprávění se můžeme dívat ze dvou různých úhlů, vypravěče a posluchače. Prvním je naše vlastní vyprávění. Tím že máme potřebu sdělit druhé osobě nějaký příběh, který se nám přihodil, ukotvujeme vzpomínku hlouběji ve své mysli. Svoje myšlenky převádíme do slovní podoby a je dokázáno, že věci, které slyšíme, si zapamatujeme lépe. Pomocí můžou i dodatečné otázky k příběhu, na které chce znát odpověď náš posluchač. Příběh pak vyprávíme více do detailu a tím si ho i přesněji zapamatujeme. Dalším faktorem je důležitost příběhu. Čím důležitější nebo zajímavější pro nás je, tím více máme potřebu sdělit

ho ostatním lidem. Opakujeme ho tedy častěji, více lidem a máme tendence se k němu vracet, což taky přispívá k lepšímu zapamatování.

Je zde ale i problém zkreslování vzpomínek. Zkreslování se týká dlouhodobé paměti. Může v něm dojít k rekonstrukci (dotváření) nebo konstrukci (vytváření) vzpomínek. Rekonstrukcí se rozumí částečné doplňování informací. Vznikají tak nepřesné vzpomínky, dotvořené smyšlenými částmi. Často se tak děje v autobiografické paměti právě u vyprávění, kde si některé části dotvoříme, aby měl příběh větší smysl. Někdy se tyto části neshodují s pravdou, což má za následek právě zkreslenou paměť. Příčinou toho můžou být taky naše potřeby a přání, naše předsudky nebo naše preference, neboli to, co se nám líbí a co ne. Konstrukce vzpomínek je naopak zapříčiněna zapomináním. Zapomeneme, odkud danou informaci známe, a přiřadíme ji do naší vzpomínky. Dochází k ní i při obranných mechanismech a sugesci. Velmi zajímavou příčinou je taky vědomé lhaní. Do jisté míry připouštím, že i já někdy podlehnu pokušení přikrášlit příběh, aby nebyl tak „nudný“. Následkem je pak opakování smyšleného příběhu tak dlouho, dokud nezapomeneme jeho pravou verzi. Opět dojde ke zkreslení vzpomínky (Vondráček, a další, 1993 stránky 129-130). (Jursová, 2015)

Vyprávění můžeme chápat i ze strany posluchače. Určitě každý zná nějaké vyprávění své rodiny například o příhodě z našeho dětství. Některé historiky jsou tak oblíbené a omílané dokola, že nám přijde, jakoby jsme si tento moment našeho života opravdu pamatovali. Často to ale není pravdou, nemluvě o tom, že tyto vyprávění můžou podléhat výše zmíněnému zkreslování vzpomínek, kdy si naše maminky přikrášlují vzpomínky na naše dětské vylomeniny a babičky si již tak dobře vše nepamatují a příběh si jednoduše domyslí, nebo přiřadí ke špatnému vnukovi.

Poslouchat můžeme i příběhy, které se nás přímo netýkají, ale přesto jsou pro nás důležité. Jako nejlepší příklad poslouží vyprávění rodiny o našich předcích a jejich osudech. Na první pohled možná osudy našeho prapradědečka s námi nemají co dočinění, ale přesto v nich hledáme spojitosti s námi samými a udržujeme vzpomínku na ně v naší paměti. Tím pádem se snažíme zapamatovat si „paměť“ někoho jiného. A i když není vzpomínka naše, postupně se s ní sžíváme a ztotožňujeme.

2.1.2 Fotografie

Jistě se každý z nás rád vrací k rodinným albám, či méně utříděným krabicím s fotografiemi. Naše dětské alba již známe téměř nazpaměť. Často nám byly předkládány i s komentářem maminky, čili jsou propojené i s vyprávěním. Tak či onak i zde hrozí riziko jakési zkreslené paměti. Fotografie je nám tak blízká, jakoby jsme si ten okamžik přesně pamatovali. Domýšlíme si k ní pak příběh, který se třeba nikdy nestal, nebo je jen zlomkem pravdy.

V dnešní době si lidé každý den pořídí desítky fotografií. Bohužel ale často zůstávají v digitální podobě, někde neutříděné ve složce v počítači, a málokdy se na ně znovu podíváme. Co se mě konkrétně týče, mám vzorně vedené alba z raného dětství, kdy se fotky lepily přímo na papír, par alb s fóliemi ze začátků školních let a najednou nic. Právě tento fakt by mohl přispět k iluzi, že dětství si pamatují více než dobu nedávno minulou.

I přes nepřesné vzpomínky jsou fotografie velmi důležité a je škoda, že se k nim již málokdy vracíme. Ke své tvorbě jsem je využívala velmi často. Zkoušela jsem je rozstříhávat a komponovat s novými prvky či překrývat jednu přes druhou. Na celé fotografii často dochází k rozptýlení pozornosti. Proto jsem nejrady dělala výřezy toho, co je pro mě důležité (viz Obr. 14, 15 a 16). Je z nich patrný například vztah mezi dvěma osobami. Taky příkládám důležitost malým detailům, které by jinak mohly zůstat nepostřehnuty. Fotografie mi pomáhaly s výběrem pro mě nejdůležitějších vzpomínek, které jsem dále mohla zpracovávat mou oblíbenou technikou linorytu.

Obr. 14: A. Jursová, *Nogi mamy*, výřez fotografie z roku 1993, 2015

Obr. 15: A. Jursová, *Franciszek*,
výřez z fotografie z roku 1993, 2015

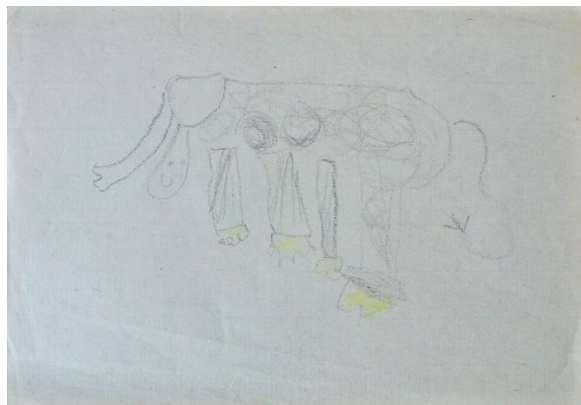
Obr. 16: A. Jursová, *Moje włosy*,
výřez z fotografie z roku 1992, 2015

2.1.3 Dětské kresby

Další možnost hledání vzpomínek jsem našla v dětské kresbě. Vždycky mi přišla trochu tajemná, přímočará, vyjadřující vše podstatné. Původně jsem hledala obrázky z mého dětství, které by mi vybavily nějaký příběh. Byly to obrázky nejčastěji s postavami rodiny, zobrazující různé výlety, prázdniny, plesy, hry. Ty jasně říkaly, co se odehrávalo a kdo se akcí zúčastnil.

Je to pochopitelné, protože je známo, že dítě se nejdříve zajímá o postavy osob. Z bezobsažné a obsažné čmáranice přejde postupně k zobrazení tzv. hlavonožce. Ten je typický tím, že má jen hlavu, ze které vychází paprsky, které stejně dobře můžou znázorňovat vlasy i končetiny. Hlavním prvkem znázorněným na hlavě jsou ústa, kterými dítě nejdříve zkoumá okolní svět. Později přidává oči a až na závěr nos, uši jsou řídkým úkazem. Vše vychází z představ dítěte, z toho jak vnímá své vlastní tělo. Pozorování ostatních osob zde hraje vedlejší roli, protože dítěti nedochází, že jeho obličej se podobá těm v okolí. Dítě často zapomíná na trup. Není tomu však tak, že hlavonožec zobrazuje jen konkrétní hlavu a končetiny. Pozdější studie ukázaly, že obrys „hlavy“ nemá souhlasit s reálnými rozměry, proporcemi či podobou hlavy. Jde o jakousi hranici, ve které je obsaženo vše lidské, hlavně to čemu dítě přikládá největší význam. Postupně se hlavonožci přetvářejí v „paňáky“. Jde o strnulé vyobrazení postavy, jakoby byla loutkou. V tomto období se objevuje trup, který je buďto začmáraný, nebo se na něm objevují detaily jako knoflíky, což svědčí o uvědomění si jeho existence. Často ještě chybí krk a končetiny z trupu vycházejí jako rovné klacky. Dítě nespatřuje ještě potřebu nohy ohýbat v kolenech a paže v loktech. Postupně, když chce dítě vyjádřit pohyb osoby, zkouší ji vyobrazit z profilu. Dítě opět nezakládá svou kresbu na vizuální vzpomínce, ale zkouší si ji

představit samo. Dokazuje to jedno z charakteristických stádií, které nazýváme smíšeným profilem. Jde o kompozici, kdy je například tvář nakreslena z profilu, ale její prvky stále zůstávají vyobrazovány zepředu. Vidíme tedy jedno oko, nos z boku, ale úsměv je pořád umístěn doprostřed obličeje v poloze en face (Uždil, 1974).

Obr. 17: A. Jursová, *Stón*, kresba pastelkami,
A4, 1995

Obr. 18: A. Jursová, *Kogut*, kresba tužkou,
A4, 2014

Více mě ale přitahovaly obrázky, kde příběh nebyl tak patrný, ani se na nich nevyskytovaly osoby. Jednalo se o obrázky zvířat (viz Obr. 17). Přišly mi něčím více zajímavé. Jakoby nevyvolávaly vzpomínku na konkrétní událost ale spíše vnitřní pocit, který jsem již dávno nepocítila, a nemohla jsem ho nijak definovat. Rozhodla jsem se zkusit obrázky zvířat překreslovat. Jak jsem asi tehdy postupovala? Začala jsem nejdříve kreslit hlavu? Proč je zvíře na obrázku někdy samo a někdy ve skupině stejných či odlišných zvířat. Pokoušela jsem se vcítit do mých dětských let a rozluštit tak myšlenkové pochody, které mi asi kdysi probíhaly hlavou. Dále jsem se pokusila ztvárnit i jiné zvířata stylem dětské kresby. S výsledky jsem nebyla moc spokojená. Měla jsem pořád sklony ke stylizaci zvířat podle naučených zobrazování, nebo jsem pořád tíhla k realistickým podobám. Potřebovala jsem se odpoutat od toho, co jsem se doposud naučila, od mých zakódovaných pohybů ruky. Taky jsem sledovala jisté podobnosti, které se opakovaly u mých dětských kreseb i kreseb mých sourozenců, nebo kreseb, se kterými jsem se setkávala u dětí během učitelské praxe. Teprve když jsem tyto dva aspekty spojila dohromady, konečně jsem nakreslila něco, co by mohlo připomínat dětský výtvarný projev (viz Obr. 18 a 19).

Obrázky věci jako jsou domy a auta, tak přírody, kde patří stromy a zvířata se objevují hned jako druhé nejoblíbenější téma kresby malých dětí. Zvířata se nejdříve od vyobrazení člověka moc neliší. Prvním náznakem může být vodorovné položení těla. Kvůli pohádkám

(např. O pejskovi a kočičce) však ani to není pravidlem, a zvířata na dětských obrázcích chodí běžně po dvou. Dítě postupně neurčeným zvířátkům přidává charakteristické doplňky, jakými jsou například ocas, rohy, hříva, větší uši... Někdy je napojuje ještě nedbale, například chobot slona vychází jakoby z boku hlavy, ne přímo zprostředka (viz Obr. 17). Pořád ještě přetrvává výše zmíněný smíšený profil. U zvířat je patrný hlavně na poloze trupu, který bývá zpravidla zobrazován z boku, přičemž hlava je pořád zepředu. Tvář zvířat často připomíná tu lidskou. Pak dle preferencí, jestli mají děti zvířátko rádi, mu dokreslují například úsměv. (Uždil, 1974 str. 32).

Obr. 19: A. Jursová, *Stado zvířátek*, kresba fixem, A0, 2014

2.2 Paměť v mé tvorbě

2.2.1 Technika linorytu

Technika linorytu je dnes již řazena mezi klasické, základní techniky umělecké grafiky. Jedná se o tisk z výšky. Odrýváme části matrice, které se otisknout nemají. Matrici z linolea, dnes již z materiálu PVC, vyryjeme většinou speciálními rydly na linoryt. Rydla existují ve všech možných velikostech. Většinou mají profil žlábků ve tvaru „U“, který dobře poslouží na odrývání větších ploch, nebo ve tvaru „V“, který se ideálně hodí na detaily. Použit můžeme

také jakékoliv řezáky a nožiky, někdy lze uplatnit i chemické odstranění nechtěných míst. (Odehnal, 2005 str. 23)

Při volbě způsobu zhotovení matrice bychom měli vždy myslet na to, že různé nástroje mají na svědomí různou stopu. Charakter stopy však z větší části pak záleží na samotném rytci a jeho zkušenostech. Na hotovou matici nanese válečkem tiskařskou barvu, poté na ni přesně přiložíme papír a otiskneme pomocí lisu. Výhodou grafické techniky linorytu je zejména minimální opotřebení matrice během tisku. Na rozdíl od tisku z hloubky tak můžeme vytvořit více grafických listů, aniž by docházelo k postupné ztrátě kvality tisku.

2.2.2 Linoryt a paměť

Jak je vidno z první kapitoly o umělcích zabývajících se pamětí, většina využívá ke své tvorbě nová média. Je to zcela logické, jelikož jsou značně moderní a v dnešní době populární. Další výhodou je bezesporu nespočet možností, které nová média nabízejí. Jedná se o ne zcela probádanou oblast, a tak mají umělci možnost vyzkoušet jejich různé a novátorské využití. K současnému divákovi pak mají blíže, zejména když se jedná o filmovou produkci, kterou si v pohodlí domova můžeme shlédnout. Ta většinou bývá i dobře srozumitelná, tedy zasahuje i širší veřejnost včetně laiků uměním nedotčených. Zde bych zařadila i fotografii, která je jasně a zřetelně výmluvná svým obsahem. Naopak lidé, kteří se o současné umění zajímají a často navštěvují galerie, očekávají právě novátorské přístupy a někdy i šokující zpracování tématu. Pak je zde i další skupina lidí, kteří se o umění zajímají, ale rádi shlédnou spíše klasickou výstavu s léty ověřenými technikami, jakými jsou malba, socha, kresba a grafika.

Já osobně se zařazuji na pomezí dvou posledních skupin. S novodobými přístupy v umělecké tvorbě jsem sice dostatečně obeznámena, ale často pro mě bývají méně srozumitelné. Po návštěvě takové výstavy si často říkám, že to sice mělo něco do sebe, ale přesně vyhraněný názor nemám. Dokážu zhodnotit výstavu jako celek, ale jednotlivá díla si hodnotit netroufám. Dle mého názoru jde o nějaký vývoj vkusu. Jelikož na klasická média jsem si měla možnost zvyknout již od raného mládí, měla jsem i čas aby dozrál můj vkus. Tedy koukám-li se na obraz, který je přímo přede mnou, můžu jej hodnotit jako konkrétní věc. Vidím v něm jak techniku zpracování, tak i jeho obsah, které později hodnotím jako celek.

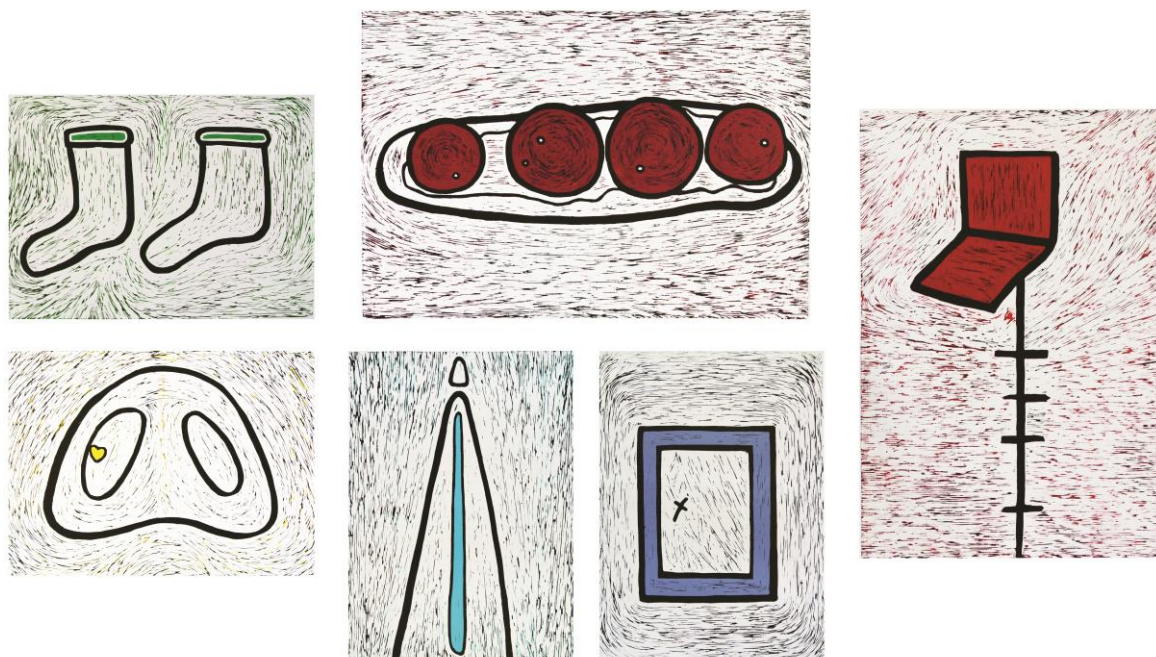
Při volbě techniky zpracování mého tématu jsem proto zvolila klasiku, které sama rozumím, a je mi bližší. Linoryt se pro mě stal jasnou volbou. Tato technika mě vlastně provází již od útlého dětství. Poprvé jsem se s ní setkala hned na základní škole a dále jsem ji často

využívala na základní umělecké škole (ZUŠ Bedřicha Smetany v Karviné, ZUŠ Pavla Kalety v Českém Těšíně). Zkušenosti s tiskem mám ale hlavně díky své bakalářské práci. Zde jsem poprvé zkoušela vytisknout velkoformátové grafické listy, které, kvůli jejich velikosti, je potřeba otiskovat ručně na podlaze.

Tato technika však se sebou nese i hlubší souvislosti s tématem paměti. Vlastě je celá na paměti založena. Vrytou maticí můžeme vnímat jako paměťovou desku, na které je zaznamenáno každé naše rozhodnutí, v kterém místě provedeme vryp či řez. Stejně jako v životě, děláme chyby, chyba se může stát i při tvorbě matrice. Samozřejmě i tuto chybu si kousek linolea „zapamatuje“. Funguje to takřka stejně, naše pochybení již nelze nijak vrátit, můžeme se z něj jediné poučit a být pro příště opatrnější, nebo si postupné kroky lépe promyslet. Pokud bychom si paměť jako takovou měli představit vizuálně, skládala by se určitě z mnoha vrstev. I ty při své tvorbě využívám. Jednotlivé vrstvy se přes sebe překrývají. Vždy když přibude další, nese s sebou novou informaci, která se přidá ke stávajícím. V některých místech nová vrstva původní obraz naší paměti překryje zcela, v jiných díky transparentnosti původní vrstvu neutají, jen trochu obmění. Nové přidané hodnoty se tak na sebe kupí, vytvářejí postupně propracovanější obraz a uvádějí původní obrazy paměti do nových souvislostí. Čím více je vrstev, tím je teoreticky paměť bohatší, ale taky více zastřená a obsahující skryté prvky, o kterých možná víme nebo tušíme, ale zpět se k nim již nedostaneme. Samotný průběh práce je taky velmi důležitý. Jak myšlenkové procesy během vymýšlení vizuální podoby, tak i především následný proces rytí, jsou spojeny s pamětí. Díky pátrání v mé vlastní paměti vybírám obrazy pro mě důležité, dále je mechanickým odryváním přenáším na matici. Je známo, že u manuálních činností se člověk odreaguje, ale taky více zakóduje danou prováděnou činnost. Čím více úsilí do ní vložíme, tím více se i zafixuje v naší paměti. Obraz je přenášen do jakési 3D podoby. Postupně po matici přejíždíme prsty, díky našemu hmatu ani nepotřebujeme zrak, abychom vznikající dílo „viděli“, vnímali jeho tvary a strukturu. To poskytuje úplně nové vhledy a souvislosti, které se do naší pamětní schránky opět ukládají. Je možné taky říct, že mé vzpomínkové obrazy, s každým novým zabořením rydla do matrice, zarývám hlouběji do mé paměti. Stávají se tak trvalejšími. Díky výsledným grafickým listům se mi na ně pohled naskytá častěji a vzpomínky se stávají aktuálnějšími.

2.2.3 Paměť v jednom obraze

Určitě se nám všem někdy stalo, že jsme po dlouhé době spatřili nějaký předmět nebo jev a rázem se nám vybavila vzpomínka na nějakou událost. V tomhle ale obráceném duchu jsem postupovala u tvorby série linorytů „Paměť v jednom obraze“ (viz Obr. 20). Jak už jsem se zmínila, moje dětství je hlavním zdrojem inspirace. Zobrazuji moje nejsilnější vzpomínky z předškolních let, které po převyprávění nevypadají nijak důležité, ale přesto mi utkvěly v paměti. Nejedná se o žádná dramata a často jde i o humorné příběhy. Důležitost jim přiřkládám já osobně, protože věřím, že když si je má hlava, můj mozek, potřebovaly zapamatovat, důležité jsou. V dětském výtvarném projevu často sledujeme jednoduchost a přímočarost. Proto i já jsem chtěla tyto příběhy ztvárnit co nejjednodušeji. Nepotřebuji, aby byla vzpomínka popsána doslovně, stačí mi jeden impulz, aby se mi opět vybavila. Proto jsem z každého příběhu vybrala jen jednu charakteristickou věc, která pouze napoví, o čem by mohl příběh být. I tuto věc jsem co nejvíce zjednodušila. Napovědět můžou i jednotlivé názvy děl.

Obr. 20: A. Jursová, *Paměť v jednom obraze*, série linorytů, A2 a A3, 2016

Všechny grafiky jsou zobrazeny lineárně a plošně. U všech jsem použila jen dvě vrstvy tisku. Nejdřív jsem nanesla charakteristickou nebo zapamatovanou barvu předmětu. V druhé vrstvě pak vždy černou aby zdůraznila kontury. Oživení těchto obrazů způsobuje struktura vyrytého pozadí, která se taky otiskla na papír. Nejčastěji se směr rytí u pozadí odvíjí od samotného

objektu a vyvolává tak pocit záření či aury. Jakoby se předmět vznášel volně v prostoru a kolem něj šlo vidět jeho energii.

Konkrétně vzniklo šest dvojbarevných grafických listů. Dva z nich mají potištěnou plochu formátu A2 na papíře formátu A1. Kvůli velikosti jsem je tiskla ručně. Ostatní mají potištěný formát A3 na výkresu A2 a tiskly se klasicky v grafickém lisu. Všechny listy vytisknuty v nákladu čtyř vyhotovení. Žádná z barev krom konturové černé se neopakuje. Jsou zde ale přítomny příbuzné odstíny, které jsou patrné nejvíce na dvou větších grafikách. Grafiky lze vystavovat každou samostatně, nebo dvě větší oddělit od menších. Další možností je rozdělení dle natočení vyobrazení. Vzniknou dva celky, jeden na výšku a druhý na šířku. Když chceme prezentovat celou sérii, lze ji představit jako jednotné dílo formou polyptychu (viz Obr. 20).

2.2.4 Jelen jako symbol dětství

K mému rozpomínání jsem hojně využívala i své dětské kresby. Jedna pro mě ale znamenala víc, než všechny ostatní. Byl to malý obrázek kreslený pastelkami. Vyobrazoval jelena, který kráčí lesem (viz Obr. 21). Tento výkres mi hned od první chvíle přišel ze všech nejzajímavější. Jakoby měl v sobě ukrytý příběh celého mého dětství. Promlouval na mě svou nepopíratelnou osobitostí a byl zahalen trochou tajemství. Jelena jsem se snažila překreslovat nejčastěji ze všech. Vždy mě překvapil něčím novým, vždy jsem si vzpomněla na nějakou událost či pocit z dětství. Zkusila jsem kreslit jeleny i bez předlohy, co nejvíce dětským stylem. Dva z nich jsem pak ztvárnila pomocí malých vícebarevných linorytů (viz Obr. 22, 23). Od samého začátku jsem svému obrázku z předškolních let přikládala největší důležitost.

Obr. 21: A. Jursová, *Jelyří*, kresba pastelkami, A4, 1996

Obr. 22: A. Jursová, *Jelyň 1*, linoryt, A4, 2015

Obr. 23: A. Jursová, *Jelyň 2*, linoryt, A4, 2015

Ona důležitost mohla být způsobena i mým zkoumáním, co takový jelen vlastně znamená. Věděla jsem, že má toto zvíře v mytologii i křesťanství veliký význam, ale zdaleka jsem netušila, že je oslavován ve všech koutech světa. Už od pravěku byl jelen uctíván. Můžeme se o tom přesvědčit na malbách v jeskyních, kde byl nejčastěji vyobrazován. Lidé ho tehdy s oblibou lovíli, poskytoval obživu pro celé rodiny. Pravěcí lidé si ho vážili a chovali k němu úctu. V nesčetných kulturách symbolizoval také plodnost a růst, vznik a zánik. To vše díky tomu, že si lidé všimli, že si každý rok shazuje parohy a posléze mu dorostou znovu nové. Parohy často připomínaly i sluneční paprsky. Stal se tedy symbolem ohně, začali ho nazývat slunečním zvířetem, věřili, že je zprostředkovatelem mezi nebem a zemí. Například budhisté jej viděli jako symbol odříkání a moudrosti. V antice se stal součástí mýtů, když hrál roli posvátného zvířete bohyně lovu Artemidy. Zajímavá je též antická představa, která přetrvala až do středověku, kdy je jelen vyobrazován jako zabiják hadů. Měl svými nozdrami vysávat hady z děr v zemi a pak je pozřít. Co se pak křesťanských tradic týče, je jelen spojován s legendami o Eustachovi a Hubertovi. Podle nich spatřili jelena, který nesl kříž mezi svým paroží (Kovařík, 2005). Zaujalo mě to i proto, že parohy na obrázku z dětství vychází právě z jakéhosi kříže.

Napadlo mě, že obrázek jelena přeryju na velkou matrici (viz Obr 24). Při překreslování jsem jelena pozměnila jen minimálně. Stál teď více vzpřímeně, jakoby disponoval větší sebejistotou. Hned při prvním vrypu jsem si uvědomila, že tato práce nebude pouhým

mechanickým vyrytím nepotřebných částí matrice, jak tomu mnohdy bylo doposud. Součástí budou všechny mé myšlenkové procesy, bude jakousi meditací a cestou zpět do mého minulého já. Je zajímavé si uvědomit, s jakou lehkostí, možná i bez rozmyslu vznikl tehdy původní obrázek. Děti disponují darem hluboce zakořeněné fantazie. Jsou bezstarostné, a když jim pod ruku přijde papír a pastelky, kreslí vše, co je napadne. Nemají žádné zábrany, z procesu tvorby číší nespoutanost, svoboda a radost. Jejich dílo rodiče i učitelky vždy pochválí a tak jdou natěšeně kreslit dál. Porovnáám-li tento přístup s tím mým aktuálním, který probíhá u rytí linorytu, hned lze vidět diametrální rozdíly. Rytí je často fyzicky náročné a těžkopádné. Je třeba se soustředit a zaměřit na každý detail. Vytvořit malou kresbu trvá dítěti jen pár minut, zatímco zhotovení matrice pro tisk i několik úmorných, neprospaných nocí. Dopředu se snažím, aby vše vyšlo co nejlépe. Přeci jen hotové dílo nebude posuzovat jen má maminka. Co se jednou vyryje, již nejde vrátit zpět. Vše je dopředu promyšlené a naplánované. Musím říci, že mé mladší verzi leccos závidím. I přes to všechno mají oba přístupy společný bod, a to radost z tvorby.

Obr. 24: A. Jursová, *Jelyř*, předkreslená matrice linorytu, 145×95 cm, 2015

2.2.5 Změť vzpomínek

Moje předchozí práce s fotografiemi vyústily v jakousi mozaiku vzpomínek na rodinné příslušníky. Co mě ale zajímalo nejvíce, byla vztahová problematika mezi členy mé rodiny. Jelikož i má nejužší rodina je velmi početná, pro přehlednost jsem vybrala jen čtyři členy. Mezi ně patří moje matka, dva mí otcové a já osobně. V tomto vyobrazení neřeším konkrétní

příběhy, jak tomu bylo u cyklu „Paměť v jednom obraze“. Jde mi o zahrnutí do mé tvorby i část mých neutříděných vzpomínek, úlomků, které nevím kam přesně časově a významově zařadit. I přesto jsou pro mě důležité a tvoří nedílnou součást mé paměti.

Díky skládání různých fotografií přes sebe jsem docílila požadovaného rozmístění osob a věcí. Osoby se různě překrývají. Nejsilnější pouta mezi nimi pak tvoří překrývání či dotýkání se hlav. Předměty, které se na vyobrazení objevují, mají podobný význam jako atributy, kdy ke každé osobě lze přiřadit jeden specifický. Cílem bylo lineární vyobrazení postav, každá měla být v jiné barvě. K nim měly být přiřazeny atributy v odpovídající barvě osoby. Celý obraz jsem postupně přenášela na velkoformátovou matrici, a tiskla ručně na podlaze, z čehož vzniklo pár problémů a musela jsem upustit od původního záměru. Níže podrobněji popíšu úskalí, které mě během tisku potkaly, a které můžou posloužit jako varování a návod ostatním.

Specifika a nástrahy ručního tisku

Jelikož velikost matrice přesahuje rozměry grafického lisu na Katedře výtvarné výchovy, je zapotřebí tisknout ručně, na podlaze. Bohužel nemám k dispozici svůj ateliér, kde bych mohla pohodlně tisknout dle libosti. Prostor grafické dílny není dostatečný, proto bylo zapotřebí vše potřebné vždy přenášet na učebnu číslo 15 a tisknout zde. Učebna 15 ideálně splňovala podmínky prostoru jak na zemi, tak i na stěnách, které jsou potřebné k následovnému sušení grafických listů.

Nejdříve jsem musela přesně vyměřit matrici. Je třeba přitom dbát na dodržování pravých úhlů. Poté je zapotřebí obstarat dostatečně velký formát papíru. Jelikož běžně dostupné předem nařezané výkresy mi nestačily, koupila jsem celou roli papíru, 1,5×20 m. Z ní jsem odstříhávala potřebnou velikost. Nesmí se zapomenout na to, že při sušení se okraj papíru propíchá připínáčky a při neustále manipulaci se okraje můžou mechanicky poškodit. Doporučuji tedy ostříhnout větší kus, než je nutně potřeba. Dále jsem jako podložku využívala roli balicího papíru. Poslepovala jsem potřebné kusy dohromady tak, aby z výsledného podkladového celku nevyčníval papír určený k tisku. Taky jsem oblepila okraje vzniklé podložky, aby nedošlo k náhodnému protrhnutí. „Baličák“ bylo vždy třeba přilepit k zemi, aby nedocházelo k nechtěnému vlnění či posunu během tisku. Jelikož jsem tvořila vícebarevný tisk technikou postupně odrývané matrice, bylo nutné si na podkladě přesně označit, na které místo vždy pokládat matrici a kde přesně přikládat rohy výkresů.

Když jsem měla matrici vyrytou, přiložila jsem ji na předem stanovanou značku. Všechny okraje bylo vždy třeba podložit novinami, aby se při přejíždění válečkem ne zašpinil podklad. Tiskařskou barvu jsem na požadovaný odstín míchala na skle a poté postupně přenášela válečkem na plochu linolea (viz Obr. 25 a 26). Je potřeba vždy dbát na to, abychom nanесли větší vrstvu barvy, než jsme zvyklí u běžného tisku. Když tiskneme ručně, nevzniká tak velký tlak jako v lisu a při nedostatečném pokrytí barvou by došlo k nekvalitnímu tisku. První nátěr na čisté lino obvykle trvá nejdéle. Je to zapříčiněno jeho strukturou, kdy se barva nejdříve dostává do jeho pórů a teprve pak zůstává na samotném povrchu.

Obr. 25: Fotografie postupu, *Míchání barvy*

Obr. 26: Fotografie postupu, *Nanášení barvy na matrici*

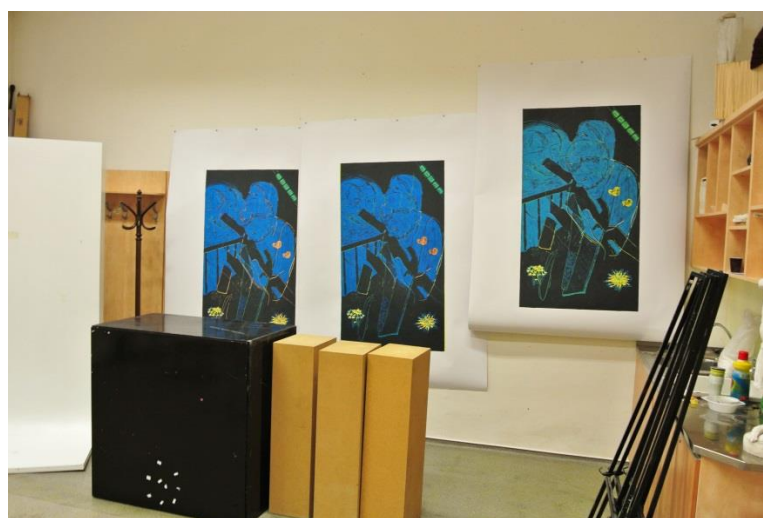
Tisknutí muselo probíhat vždy ve dvojici. Když už byla matrice natřená, odstranila jsem podložené noviny. Společně s pomocníkem je třeba přiložit dva rohy srolovaného výkresu na označená místa a pomalu jej rozprostřít na matrici (viz Obr. 27). Aby nedocházelo k samovolnému zvedání se výkresu, je třeba ho po stranách něčím zatížit. Používala jsem skleněné pŕlлитry, ale poslouží cokoliv jiného. Pak je třeba precizně přejíždět přes papír grafickým ručním lisem Sláma, který lze využívat na tisk z výšky, hloubky i plochy (viz Obr. 28). Lis funguje na principu otočného kotouče, který obsahuje několik válivých ploch kuliček, odpovědných za rozložení tlaku. Kvůli větší gramáži papíru lze přidat na rukojeť závaží, které tlak mírně zvětší (Sláma, 2013). Většinu však přítlak regulujeme vlastní silou v rukách. Je třeba být opatrný a lisem přejíždět raději pomaleji. Při rychlých pohybech se mi podařilo jeden z listů protrhnout. Naštěstí vzniklá dírka byla menší a dala se pomocí lepicí pásky přilepit zpátky. I přes velkou pomoc ručního lisu není vždy schopen pokrýt všechny plochy úplně. Papír lze průběžně kontrolovat a drobné nedokonalosti přejet ještě jednou knihařskou kostkou nebo hladítkem. Protože ani jedním nástrojem nedisponuji, postačila mi i obyčejná polévková lžičce (viz Obr. 29). Doporučuji mít po ruce vždy více lžiček. Z důvodu tření se velmi rychle zahřejí a držení se pomalu stává nesnesitelné.

Obr. 27: Fotografie postupu, *Odrolování výkresu na matrici*;

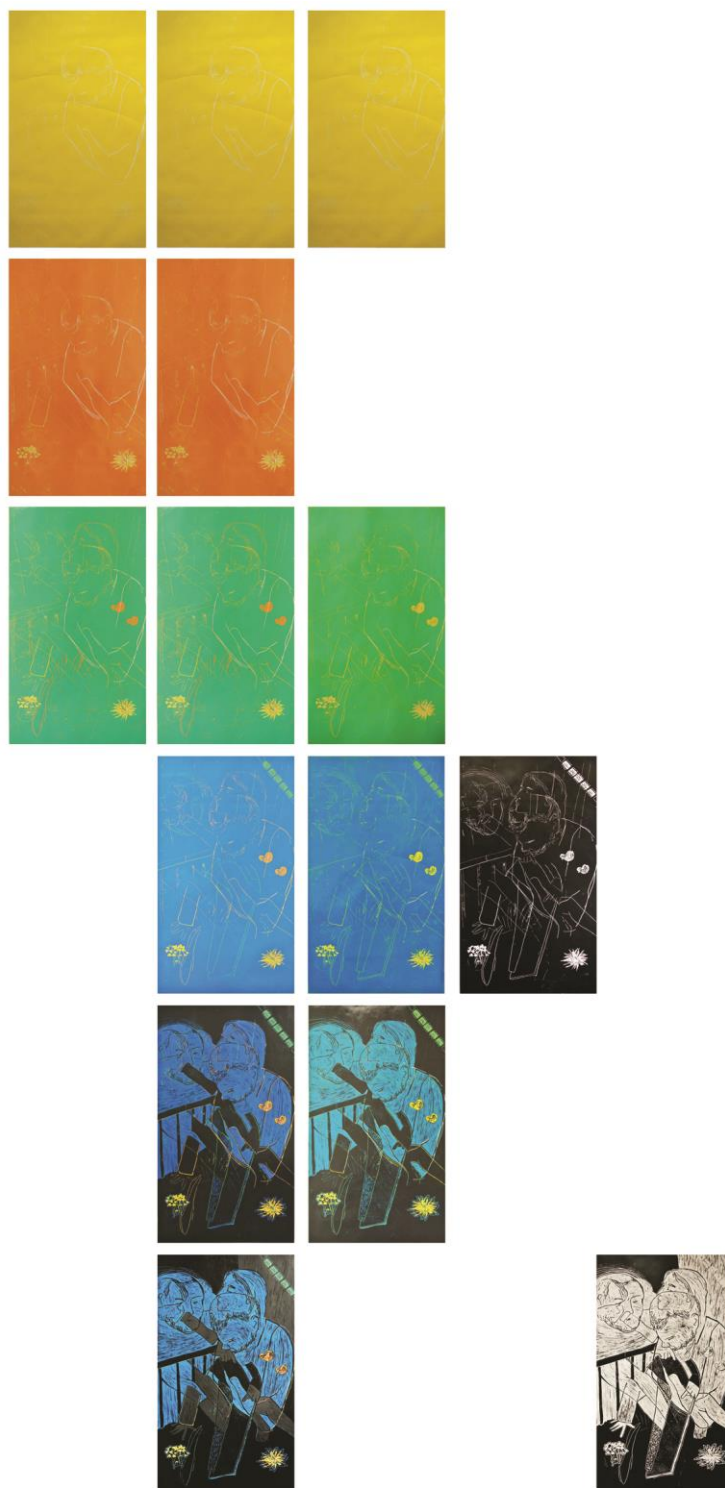
Obr. 28: Fotografie postupu, *Tisk grafickým ručním lisem*; Obr. 29: Fotografie postupu, *Tisk polévkovou lžící*

Při věšení hotového grafického listu je zase potřeba pomocné ruky. Z žebříku přibijeme papír na stěnu pomocí připínáčků. Zde musí dobře uschnout, aby se na něj mohla později nanést další vrstva. Ideální čas schnutí je alespoň týden. Během něj máme čas na vyrytí dalších potřebných ploch.

Obr. 30: Fotografie postupu, *Sušení grafických listů*

I přes veškerou snahu aby vše bylo přesné, se u tak velkých tisků téměř nejde vyhnout drobným posunům. Jak jsem již zmínila výše, původním záměrem bylo lineární vyobrazení osob, kdy každá z nich bude zastoupena jinou barvou. Bohužel vyrytá stopa v matrici byla natolik tenká, že i při mírném posunu jsem ztratila původní barvy.

Obr. 31: A. Jursová, *Změň vzpomínek*, všechny vrstvy linorytu, 145×95 cm, 2016

Přes původní zklamání, že tisk nevychází podle mých představ, jsem si uvědomila, že i takové „drobnosti“ jsou vlastně každodenní součástí tvorby. Je třeba upustit od svých původních smyšlenek a na dílo nahlížet z jiného úhlu. Matrici jsem otiskla i černobíle a přemýšlela jak postupovat dál. Přeci bych celou dosavadní práci nezahodila. V samých začátcích a návrzích na tuto grafiku byl přítomen experiment a jakési hledání cesty. Rozhodla jsem se, že když jsem u tohoto linorytu začala hledáním, není na škodu v hledání pokračovat, nemít jasný cíl, nechat práci otevřený konec. Začala jsem s každodenním prorýváním matrice, kdy i ona samotná se časem stávala uměleckým dílem. V závěru došlo ke vzniku různých podob grafického listu (viz Obr. 31). Nejedná se tedy o sérii stejných vyhotovení, které by se daly jednoduše očíslovat. I když všechny vznikly ze stejné matrice, různí se počtem vrstev, barevným provedením, nebo různou propracovaností vyrytých částí. Název „Změť vzpomínek“ ponechávám všem stejný, ale signování nákladu rozlišuji, právě podle počtu stejných vyhotovení. „Změť vzpomínek“ zde získává nový rozměr. Nejedná se již jen o tematiku hledání a přiřazování nejasných střípků vzpomínek v mé paměti. Právě ona technická chyba, která může symbolizovat i chybu v mé paměti, kdy nevím kam kterou vzpomínku přesně zařadit, mě donutila pokračovat v hledání nových způsobů a postupů. Technická nejasnost a neucelenost závěrečného celku grafických listů dokonale ladí s nejasností a problematikou utříděností mých vzpomínek.

Pro prezentaci prací mi přijde nejvhodnější vystavit více tisků vedle sebe. Hlavně tuto potřebu spatřuji při barevných soutiscích, které se mírně liší odstíny či počtem přetištěných vrstev. Vzájemně se tak doplňují a jako celek působí více harmonicky. Například černobíle tisky, mohou figurovat i samostatně. Další možnost spatřuji ve vystavení dvou rozdílných černobílých grafických listů, které by šlo doplnit i o samotnou matrici. Je laděná do šedých odstínů až jemné olivové barvy. Myslím, že by se k sobě hodily a diváka by mohlo oslovit i to, že může přímo vidět, z čeho tisk vznikl.

3 Využití tématu paměti ve výtvarné výchově

3.1 Tvorba vzdělávacích plánů

V dnešní době se výtvarná výchova ve školách pokládá spíše za doplňkový předmět. Má se za to, že si zde žáci mají odpočinout od „podstatnějších“ vyučovacích hodin. Výtvarnou výchovu ještě pořád vyučují i kantoři bez potřebné aprobeace, nebo učitelé, kteří mají zajetý plán učiva, který v každé třídě každý rok opakují. To má za následek zlehčování tohoto předmětu i klesající zájem studentů právě o tento předmět.

Do jisté míry budou učitelé vždy svázáni rámcovými vzdělávacími programy a taky školskými vzdělávacími programy, které jsou často nevhodně formulovány. Hlavním problémem vzdělávacích programů, je dle mého názoru nepřehlednost a přílišná konkrétnost. Témata a vyučovací jednotky jsou popsána tak přesně, že je mnohdy nelze nijak obměňovat a právě proto se setkáváme se stereotypem, kdy žáci každý rok „tvoří“ to stejné. Problémem je taky přesně stanovená výtvarná technika. Často se taky setkáváme s koncipováním vzdělávacích programů právě dle technik výtvarného projevu. Žáci se postupně zabývají kresbou, pak malbou, poté přejdou k modelování a celý školní rok zakončí například počítačovou grafikou či happeningem.

Právě studenti kateder výtvarné výchovy a budoucí kantoři, by se měli pokusit tento trend změnit. Měli by se aktivně zapojit do tvorby školských vzdělávacích programů a prosadit si volnější plán, který budou moci obměňovat. Zařadit pak lze projekty, které neurčují přímo techniku, ale skládají se z námětů hodin. Takový plán lze pak použít vícekrát, přizpůsobit ho vlastním potřebám i potřebám žáků. Nejlepší je pak volit intermediální přístup, kdy po celý školní rok prolínáme různé techniky, od klasických po současné. Můžeme ho mírně měnit i v průběhu realizace, ale vždy bychom měli mít na paměti, jakých cílů chceme u žáků dosáhnout.

Výtvarné projekty můžeme tvořit v rámci půlročních plánů. Důležité je nejdříve vybrat téma pro celý půlrok, pak postupně rozdělit na podtémata, které poslouží jako náměty. Ty dále dělíme na jednotlivé vyučovací celky, které ovšem taky mají své vlastní názvy, které zatím nevypovídají nic o technice. Názvy témat a námětů se snažíme volit tak, aby byly poutavé a u žáků vzbuzovaly zvědavost a zájem o souvislosti a vztahy. Nejlepší jsou názvy, které si

můžeme vyložit na sto a jedna způsobů. Žáci pak mají více nápadů a k technikám zpracování mohou dojít i sami, sami se snaží hledat jim vlastní odpovědi. Aktivním prožíváním námětu se blíží poznávání sebe sama, prostředí, ve kterém žijí a s jeho pomocí vyjadřují svůj pohled na svět. Naskytuje se jim tak mnohopohledový obraz, který se postupně začíná lišit od vnější podoby světa a směřuje spíše k podstatě daných jevů a věcí. Není nutností, aby si žáci po celou dobu projektu tyto různé pohledy, které spojují všemožné oblasti umění a jiných oborů, uvědomovali. Podstatnější je, aby si vše uvědomoval učitel a dle nich koncipoval látku výtvarné výchovy. (Roeselová, 1995)

3.2 Půlroční plán „V hlavě“

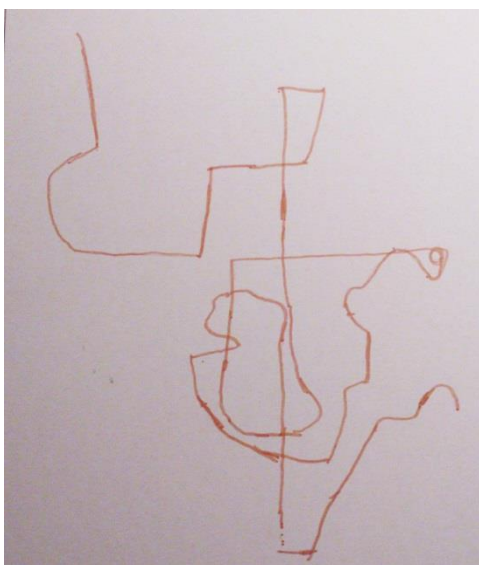
Vzhledem k tématu mé diplomové práce jsem vypracovala půlroční plán výtvarné výchovy a upřesnila jeho možnou podobu pro žáky 7. ročníku základních škol. Celý projekt jsem pojmenovala „V hlavě“. Téma „V hlavě“ poskytuje mnoho možností. Může se zaměřit na lidské emoce, či představitivost, také na přímo organickou stavbu mozku atd. Já jsem se i zde zaměřila na paměť a hlavní téma jsem rozdělila na 3 logické celky, čili náměty. První se jmenuje „Ukotveno v paměti“, druhý jsem nazvala „Minulost v přítomnosti“ a poslední „Cesty paměti“. Každý z těchto námětů se dále dělí na 4 vyučovací celky, které dále popíšu podrobněji. Je důležité taky zmínit, že samotný plán jsem jako celek dosud nezrealizovala a je pouhým návrhem.

3.2.1 Ukotveno v paměti

Prvním vyučovacím celkem tohoto námětu jsou **Představy paměti**. Jedná se o úvodní hodinu, kde si žáci sami pokusí uvědomit co to vlastně paměť je, jak na ní mohou nahlížet. Učitel zde plní roli průvodce, kdy z povzdálí dohlíží a pozoruje nápady žáků a teprve na konci hodiny se přidá a pokusí se rozvinout představy žáků nebo je posunout dále svým komentářem. Toto téma by mohlo proběhnout obyčejným brainstormingem, ale jelikož se řeší v hodině výtvarné výchovy jako vhodný způsob práce bych zvolila práci ve více skupinách, kdy žáci své nápady promítají na velký papír (A0, balicí papír). K dispozici mohou mít různé psací potřeby, přes tužky, fixy, pastelky, voskovky a pastele. Na ploše by měli spontánně nakreslit a zapsat vše co je v souvislosti s pamětí napadne. Ve své skupině mohou vhodně doplňovat nápady spolužáků. Na konci vyučovacího bloku, který by měl zabrat dvě vyučovací hodiny, žáci představí své výsledné dílo ostatním skupinám. Snaží se popsat co vše je v něm obsažené, může dojít k diskuzi. Hlavními cíli hodiny by bylo uvědomění si různých podob paměti

a aktivovat zvědavost a zaujatost tématem. Dále procvičení skupinové práce a vyjadřovacích schopností pomocí výtvarných prostředků.

Druhý celek nese název **Kudy Kam?**. Postačí nám na něj opět dvě vyučovací hodiny. Paměť nám slouží i k pamatování si vlastních tras, které během dne absolvujeme. Většinou chodíme stejnými preferovanými cestami, které se po čase zautomatizují a ve výsledku nemusíme přemýšlet kudy se vydat, kde zabočit atd. Žáci trasy mohou vyjádřit pomocí artefietického cvičení, kdy se rozdělí do dvojic, jeden kreslí zapamatovanou trasu (kudy chodí do školy, na kroužek, nebo trasu celého dne) prstem na záda druhému. Ten překresluje trasu tužkou nebo uhlem na papír (vhodné je využití podložky). Poté můžou porovnat, jak moc se nakreslená trasa podobá té reálné (viz Obr. 32 a 33). Žáci se v činnosti vystřídají. Při kreslení se pokusí nedbat jen na přesnost ale i na rychlost a tlak tužky, podle přejíždějícího prstu po zádech. Pro rychlejší můžeme mít připravenou i variantu, kdy trasu kreslí po slepu, podle komentáře spolužáka. Cílem je umět kresebně vyjádřit rytmus a rychlost. Žáci pracují obezřetně při dotýkání se druhých, dbají na respektování intimního prostoru, prohlubují důvěru spolužáka.

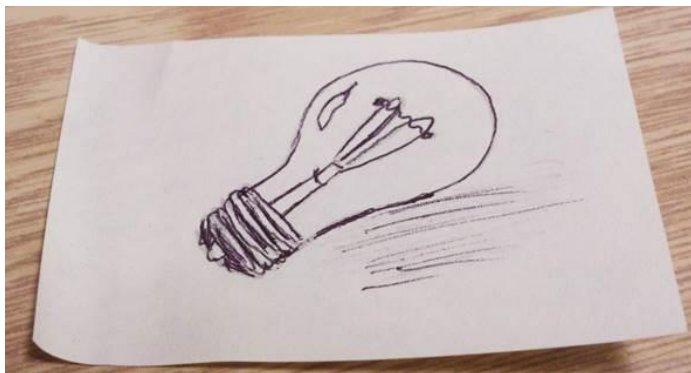
Obr. 32: Žák praktické školy dvouleté, 18 let,
Cesta do školy, A4, 2015

Obr. 32: Žákyně praktické školy dvouleté,
17 let, *Cesta do školy*, A4, 2015

Třetím názvem dvouhodinového bloku je **Fotografická paměť**. Pro ty, kteří se s tímto pojmem nesetkali, můžeme v úvodu pustit humorný úryvek z filmu *Básníci*, kde se Karel Roden za 10 vteřin naučí komplikované jméno dědečka. V hodině si fotografickou paměť vyzkoušíme sami na sobě. Žáci dostanou různé předměty (nejlépe s více detaily), které si musí během pěti minut co nejvíce zapamatovat. Poté zpaměti kreslí co nejvěrněji předmět

(viz Obr. 33). Když jsou hotoví, můžou porovnat, jak předmět vypadá ve skutečnosti. Nyní nakreslí předmět ještě jednou, ale s vizuální oporou. V první části je tedy zábavnou formou procvičování vizuální paměť a v druhé se žáci můžou soustředit na správné proporce a stínování, dbají na správnou kompozici. Lze tak obměnit pro některé nudnou hodinu kresby zátiší.

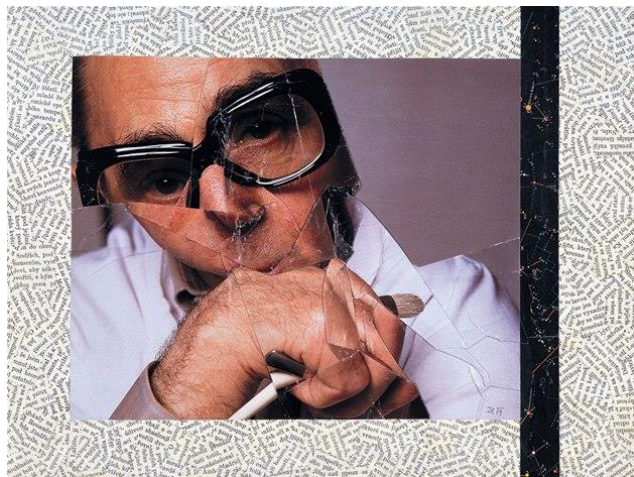
Obr. 33: A. Jursová, *Žárovka*, příklad kresby z paměti, A4, 2015

Na poslední blok celku „Ukotveno v paměti“ budeme potřebovat 2×2 vyučovací hodiny. Jmenuje se **Vzpomínky pocitů**. Dle potřeby se můžeme zaměřit na vzpomínky bližší či vzdálenější. Já volím vzpomínky z dětství. Pokud se jedná o pocity, vždy je lepší do nich promítat různé barvy. Proto jako techniku bych volila malbu. Žáci by mohli za úkol donést si fotku z dětství. V hodině se pokusí si vzpomenout, jak se na fotografii cítili, jestli byli šťastní, zklamaní, měli strach atd. Na černý papír zkusí přemalovat fotku tak, že budou malovat jen obrysy. Barvu zkusí zvolit podle tehdejší nálady. I tahy štětce můžou vyjádřit například jistotu či bojácnost.

3.2.2 Minulost v přítomnosti

Prvním tématem v druhém celku „Minulost v přítomnosti“ je **Zkreslená paměť**. S žáky si můžeme povyprávět o tom, co to zkreslená paměť je, jestli se s ní setkali, nebo si uvědomují její přítomnost. Jako vhodná a jednoduchá technika pro ztvárnění právě zkreslené paměti se nabízí koláž a roláž. S nimi je spjat i známý český představitel umění Jiří Kolář, kterého můžeme žákům představit i když se zatím dějinám umění blíže nevěnují (viz Obr. 34). Dále by žáci měli za úkol donést si fotku z dětství. Fotku černobíle zkopírujeme na větší formát. Žáci fotku rozstříhají a pak znovu, ale jinak poskládají a nalepí na výkres. Výsledné dílo bude vyjadřovat zkreslenost našich vzpomínek, kdy si sice dané situace pamatujeme, ale už si přesně nevybavíme jejich logickou a časovou posloupnost. Cílem

tohoto tématu naplněného ve dvou vyučovacích hodinách je zapamatování si názvu techniky, kterou jsme tvořili a také přiřazení k této technice jednoho představitele. Žáci si také procvičí vhodné komponování prvků do celku.

Obr. 34: J. Kolář, *Autoportrét*, koláž, 1979

Příběh v jednom obraze je téma podobné tomu, kterému jsem se sama v mé tvorbě věnovala. Zde vidím i širší mezioborové využití. Zvolila bych hodinu výtvarné výchovy, která by navazovala na předchozí hodinu českého jazyka, konkrétně slohu. Žáci by v jeho rámci napsali krátký humorný příběh, který se jim přihodil. Příběh může být smyšlený nebo taky pravdivý, ale nesmí se ho stydět přečíst nahlas. S tímto musí být žáci obeznámeni dopředu. Ve výtvarné výchově ho zkusí vyjádřit pouhým jedním předmětem či vyobrazením, které by mělo být co nejvíc minimalistické. Jeden z možných postupů jak k němu dojít je podtrhávat si tužkou důležité části v textu. Dále vyberou klíčové slovo, nejlépe podstatné jméno, které v textu figuruje nejčastěji, nebo má nadřazenou roli. To nakreslí co nejjednodušším způsobem širokou černou lihovkou na výkres. V závěru dvouhodinového bloku, práce náhodně rozestavíme po třídě. Každý pak přečte nahlas příběh a žáci se snaží odhadnout, který obrázek k němu patří. Tato hodina má hlavně naučit žáky vyhledat v textu to nejpodstatnější. Taky si uvědomí, že ji zdánlivě jednoduchý obrázek jedné věci v sobě může skrývat celý příběh či naši vzpomínku.

Protože se téma **Vrývání do paměti** nachází zhruba v polovině celého půlročního plánu, žádá si více propracovaného a monumentálního ztvárnění. I tady si můžeme vybrat řadu zajímavých technik. Všechny grafické, ale i sochařské, modelářské, dokonce landartové, by se zde hodily. Vzhledem k mé diplomové práci i tady volím techniku linorytu. Inspirovala jsem se dílem Heleny Horákové (viz Obr. 35). Žáci se ve dvojicích snaží nakreslit portrét toho

druhého, přičemž se pokusí vystihnout jeho podstatné rysy. Portrét kreslí lihovými fixy, aby se pak dal pomocí benzínu přenést na matrici z linolea. Docílíme tím i zrcadlové otočení obrazu, které je pak nutné pro správný tisk. Rozmazané čáry můžou zvýraznit přímo na matrici. Žáci vyryjí rydly matrici tak, aby zůstaly jen černé čáry. Během práce by si měli uvědomit, že i mechanická ruční činnost nám pomáhá si něco zapamatovat. Všechny hotové portréty tiskneme pomocí grafického ručního lisu, knihařské kostky či obyčejné polévkové lžice na jeden společný formát. Časová dotace, pro tak náročné zadání by měly být alespoň 3×2 vyučovací hodiny, kdy v první dvouhodinovce kreslí portréty a přenášejí je na matrice, druhá dvouhodinovka se věnuje jen rytí a třetí tisku. Nejdůležitějším cílem pak bude, aby si žáci osvojili bezpečnou práci s rydly. Dále procvičují schopnost spolupráce a dobré pracovní organizace, taky přesnosti u soutisku většího počtu matric.

Obr. 35: H. Horálková, *Podobenky aneb všichni jsme ze stejného těsta*, linoryt, 2007

Poslední obšírnější téma, na které je vhodné obětovat opět 3×2 vyučovací hodiny, jsem nazvala: **Vítej v dětském světě**. Celý námět jde realizovat různými způsoby, ale cílem by vždy mělo být zkusit se přenést zpět do dětských let, tehdejších pocitů a uvažování. V mém pojetí by si žáci měli za úkol přinést své dětské kresby. V hodině si zkusí domyslet, co vlastně kresba představuje, překreslením na novo a podle sebe se vžít do situace, kdy jsme dílo vytvořili. U napodobování dětské kresby zjistí, že to vlastně není tak jednoduché, protože na rozdíl od tohoto momentu kdysi vznikaly spontánně. Dále si představí, že jsou součástí obrázku a prožívají v něm nějaký příběh. V následující dvouhodinovce dětské kresby naskenujeme a budeme je promítat na stěnu či plátno. Žáci se před ně postaví a budou

se snažit vhodně zakomponovat sami sebe do obrázku (viz Obr. 36). Při této činnosti můžeme žáky fotit buďto my, jako učitelé, nebo fotoaparát svěřit do rukou ostatních spolužáků. Ve třetím celku hotové fotky vytiskneme a žáci mohou dokreslit bubliny s přímou řečí sobě, postavám nebo zvířatům obsaženým na obrázku. Na základě vizuálního podnětu tak vznikne nový příběh formou komiksu. U takovéto hodiny musí být třída vybavena počítačem, projektorem, fotoaparátem, scannerem a tiskárnou. Jedním z cílů tedy bude i naučit se obsluhovat tyto přístroje.

Obr. 36: Fotografie na tablo, 2011

3.2.3 Cesty paměti

Posledním celkem jsou „Cesty paměti“, pod kterým si hned můžeme vybavit nějaký nám nezapomenutelný výlet či dovolenou. První dvouhodinový blok se bude odehrávat pod názvem **Úschovna vzpomínek**. Jsou různé podoby jak si uchovávat vzpomínky. Patří sem rodinná alba, ale taky náš šuplík plný „pokladů“. Zde mi přichází na mysl tvorba vlastního deníku. V hodině můžeme pustit video, jakými způsoby lze vázat knihy. Jednou z možností je vytvořit ho pomocí japonské vazby. Je to jednoduchá technika a zvládne ji každý, takže není od věci ji žákům představit. S pomocí šídla, jehly, rezné nitě a vosku žáci svážou papíry do svého malého deníčku, který jim poslouží v dalších hodinách.

Následovat by měl **Výlet**. S žáky se vydáme do přírody či města. Jejich úkolem bude pozorovat okolí a zaznamenávat zajímavé věci do svých dříve vyrobených deníků, mohou to být poznámky v podobě textů, myšlenek nebo obrázků či skic daného místa. Je možné si značit i trasu, kudy jsme se vydali. Během procházky natrefí i na různé věci. Když jim

budou připadat zajímavé, vezmou si je s sebou (jde hlavně o přírodniny ale i zahozené věci). Měli by si při tom všimnout detailů, dívat se na svět jinými očima, Pokusit se nalézt krásu v obyčejných věcech. Aby se vše stihlo, doporučovala bych se toulat alespoň 2×2 vyučovací hodiny.

Obr. 37: B. Achimescu, *Psaní deníku*, 2004

Na výlet přirozeně navazuje **Třídění vzpomínek**. Všichni máme tendenci si prožité události pro sebe rekapitulovat. Jak se nám výlet líbí a proč? Co jsme si z něj odnesli? Zde se nabízí porovnávání svého názoru s ostatními. Proto žáci donesou do školy své deníky a nalezené předměty. Vše rozloží na zemi a budou se je snažit utřídit. Zároveň hledají podobnosti mezi svými myšlenkami v denících, obrázcích, trasách a taky ve sbíraných předmětech. Zjišťují tak společné záliby nebo vkus svých spolužáků. Druhým způsobem třídění může být podle časové posloupnosti. Bereme na zřetel například kdo, kdy a co našel. Pomalu sestavujeme řadu předmětů. Cílem tohoto dvouhodinového bloku je naučit se vnímat podobnosti a rozdíly, správně k sobě věci přiřazovat a hledat nové souvislosti. Důležité je taky respektovat a pochopit vkus ostatních spolužáků.

Závěr celého půlročního plánu si žádá určité zhodnocení a ohlédnutí za odvedenou práci. Pod tématem **Sdílení paměti** by se tedy mohla skrývat společná tvorba výstavy. Hlavní slovo by učitel přenechal žákům. Dále by jen dohlížel, schvaloval jejich nápady a nějak je koordinoval. Žáci by se dohodli, co z projektu „V hlavě“ by chtěli vystavovat. Zda vystaví od všeho trochu nebo jen jejich oblíbený celek je jen na nich. Poté vyberou prostor, kde by se mohla výstava uskutečnit. Nejlepším řešením by byly prostory školy, aby i ostatní třídy mohly vidět, čím se jejich kamarádi zabývali. Promyslí formu prezentace prací a k tomu potřebný materiál (různé závěsné systémy, pasparty, popisky děl, projektory). Připraví doprovodnou brožuru či letáček popisující celý projekt. Následně výstavu zrealizují. Kvůli

náročnosti zadání je nutné se tvorbě výstavy věnovat opět nejméně 3×2 vyučovací hodiny. Hlavním cílem je u žáků trénovat organizační schopnosti a správné rozdělení rolí v týmu. Seznámí se s možnými prezentacemi výtvarných děl a při plánování a samotné tvorbě výstavy dbají na všechny detaily. Uvědomí si tak, že zorganizovat výstavu není to nic jednoduchého a právě naopak je to celkem věda.

3.3 Shrnutí cílů půlročního vzdělávacího plánu „V hlavě“

Hlavním cílem bylo vytvoření půlročního vzdělávacího plánu, který by nenásilnou formou mohl inspirovat učitele výtvarné výchovy v koncipování jejich vlastní výuky. Plán je flexibilní, může se upravovat podle konkrétních preferencí vyučujícího, či speciálních potřeb samotných žáků. Může být odučen přesně dle mých navrhovaných postupů, nebo být obměněn hned v několika úrovních. Učitel může ponechat všechny názvy celků a změnit jen zadání či techniku zpracování. Další možností je celky přejmenovat, některé vypustit, přidat své vlastní či změnit jejich pořadí dle svého uvážení. Existuje i poslední možnost kdy po přečtení plánu bude učitel spokojen jen s nápadem využití tématu paměti a plán si sestaví úplně nový. I s tímto přístupem však zůstane zachována původní myšlenka tvorby tohoto vzdělávacího plánu, a to zařadit do výuky téma paměti, které není zcela obvykle využíváno a zdá se mi, že poskytuje mnohé možnosti a různé pojetí výtvarného zpracování. Námět paměti a vzpomínek je taky sám o sobě atraktivní. Zpracovat ho lze jednoduše i složitěji, ale nikdy se nebude jednat o typ banálního tématu, se kterým se žáci během povinné školní docházky setkali již mnohokrát.

Konkrétně v mém pojetí půlročního plánu je hlavním cílem seznámení žáků s tématem, vzbudit jejich zvědavost, která vede k ochotě ke tvořivosti. Snažila jsem se, aby celky na sebe navazovaly a postupně gradovaly. Co se technik týče, chtěla jsem využít jak klasické tak i nové média, které jsou ovšem realizovatelné na běžné základní škole. Nezapojovala jsem tedy postupy, které by byly technicky, finančně či časově nerealizovatelné. Klasické techniky jsou pro dnešní mládež, která je zvyklá každý den využívat počítače, chytré telefony, tablety, internet atd., již neatraktivní. Přesto se při využívání klasických médií setkají s konkrétním hmatatelným materiálem a to je ve virtuální době velmi důležité. V těchto vyučovacích hodinách, jsem proto zapojila více motivačních prvků. I samotný výlet do přírody a fakt, že se hodina opět neodehrává ve stejné místnosti, může být motivací. Plán jsem vytvořila podrobněji podle mých představ a doufám, že mi poslouží i v budoucí praxi.

Závěr

Tuto diplomovou práci jsem věnovala problematice paměti a jejího vizuálního znázornění pomocí techniky linorytu. Popsala jsem v ní, jak paměti rozumím a z jakých úhlů může být vnímána. K tomuto tématu, zdá se, jsem směřovala již velmi dlouho. Vždy jsem se zajímala o jednotlivé odnože, ať už se jednalo o vzpomínky, dětskou kresbu, fotografie nebo příběhy, které zde taky popisuji. Teprve teď v závěru studia jsem všechny mé myšlenky sdružila pod jedno velké téma paměti. Práce tak splnila účel utřídění pro mě důležitých bodů, pojmů a představ. Velmi mi k tomu pomohla samotná tvorba, vizuální vyobrazení, které jsem nejdříve začínala tvořit intuitivně, ale s postupem času se na ně začala nabalovat významová složka, která částečně měnila mé představy, jak a kterým směrem se má dílo dále ubírat.

Do práce vnáším i širší náhled na téma paměti spojené s uměním. Své postupy jak v přemýšlení nad tématem tak v tvorbě porovnávám s vybranými umělci. Jsou zde zastoupeni jak čeští, tak i světoví autoři, převažuje něžné pohlaví. Důležité je, že se jedná o stále žijící osoby, i když je jejich věk rozdílný. Vnáší tak současný pohled na stav řešení vzpomínek a paměti na poli vizuální kultury.

Praktický výkon v podobě tvorby linorytů je hlavní částí diplomové práce. Tvorbu jsem rozdělila do tří celků. Prvním je „Paměť v jednom obraze“, který se skládá ze série menších dvojbarevných linorytů. Představují příběhy z dětství vyjádřené jedním konkrétním předmětem. Dalším je samostatný velkoformátový jednobarevný grafický list představující jelena. Jelen je zde vyobrazen ve stylu dětské kresby a symbolizuje celé mé prožité dětství, kde vévodí spíše vzpomínka pocitů nad konkrétními událostmi. Do posledního celku „Změť vzpomínek“ jsem zařadila neutříděné prvky, části vzpomínek, které nešlo zařadit do předchozích dvou nahlížení na téma paměti. Jde o velkoformátové vícebarevné soutisky, které vychází z jedné matrice linorytu. Figurují zde nejbližší osoby mého života. Jsou vzájemně propleteny a symbolizují tak vztahové souvislosti mezi nimi. Jako celek pak vyobrazení rodiny působí jako jeden organismus, kdy nelze přesně odlišit či vymezit jednotlivé těla postav. Dílo je nejasné, nedává divákovi na první pohled najevo, co vše se zde skrývá. To vše zapadá do tématu neutříděných vzpomínek.

Velkoformátový vícebarevný tisk grafických listů mi přirostl k srdci. Ráda bych povzbudila ostatní výtvarníky, pokud nad výběrem tak velkého formátu stále váhají. Není se čeho obávat. Jde sice o zdlouhavý proces, ale výsledky určitě ohromí. Tato práce se v jednom odstavci taky

věnuje radám a tipům, jak správně postupovat při velkoformátovém ručním tisku na zemi. Nabízí tak pomoc začínajícím grafikům, kteří by si chtěli tisk zkusit. Jednotlivé kroky jsou popsány stručně a srozumitelně. Všechny pomůcky (kromě grafického ručního lisu, který lze ale nahradit polévkovou lžící) jsou běžně dostupné, proto si na ruční tisk může troufnout kdokoliv.

Další část diplomové práce, která může být prakticky využita, je zařazena v poslední kapitole. Jedná o půlroční vzdělávací plán výtvarné výchovy „V Hlavě“, který je koncipován pro žáky 7. ročníků základních škol. Plán se týká tématu paměti a je rozdělen na 3 náměty a dále další celky, které slouží jako návrh vedení vyučovacích hodin, zpracování různých odvětví a možností jak chápat paměť a vzpomínání. Vzdělávací plán jsem vytvořila tak, aby jej šlo bez problému přizpůsobit jakékoliv cílové skupině a dalo se měnit jeho obsah. Sestavila jsem ho s myšlenkou na mou budoucí praxi v oboru.

Věřím, že tato diplomová práce může být v mnoha ohledech přínosem. Jsou v ní obsaženy praktické informace týkající se tisku a návrh na tvorbu půlročního plánu. Nejvíce bych si však cenila, kdyby se stala zdrojem inspirace. Inspirovat můžou jak vyjmenovaní umělci tak i má vlastní tvorba. Podstata je však ukryta v myšlenkách a citlivém přístupu k tématu, které můžou vést čtenáře k zamyšlení.

Použité zdroje

BERGSON, Henri. 2003. *Hmota a paměť: esej o vztahu těla k duchu*. Praha : Oikoymenh, 2003. 80-7298-065-3.

ČECH, Viktor. 2014. Pavla Sceranková: O umělci. *Artlist*. [Online] 2014. [Citace: 24. Únor 2016.] <http://www.artlist.cz>.

ČERNÁ, Eliška. 2014. Jiří Voves (1945) - Životopis. *Paměť národa*. [Online] 19. Leden 2014. [Citace: 27. Leden 2016.] http://www.pametnaroda.cz/witness/index/id/3937?locale=cs_CZ.

HATTENSTONE, Simone. 2008. Confessions of Miss Mischief. *The Guardian*. [Online] 29. Březen 2008. [Citace: 4. Březen 2016.] <http://www.theguardian.com>.

JURSOVÁ, Anna. 2015. *Pravdivost vzpomínek*. Katedra výtvarné výchovy, Masarykova univerzita. Brno : autor neznámý, 2015. Seminární práce.

KOVAŘÍK, Jaromír. 2005. Zvěř jako symbol. *Řád svatého Huberta*. [Online] 2005. [Citace: 22. Březen 2016.] <http://www.radsvatehohuberta.cz>.

MERIGEAU, Adrien. 2014. Adrien Merigeau. *Internet Movie Database*. [Online] 2014. [Citace: 5. Březen 2016.] <http://www.imdb.com>.

MERIGEAU, Adrien. 2009. *Old Fangs*. Cartoon Saloon, 2009.

ODEHNAL, Antonín. 2005. *Grafické techniky - praktický průvodce*. Brno : Era, 2005. 80-7366-006-7.

RFOTOFOLIO. 2013. The Journey of Sylvia de Swaan. *Rfotofolio*. [Online] 19. Březen 2013. [Citace: 5. Březen 2016.] <http://rfotofolio.org>.

ROESELOVÁ, Věra. 1995. *Námět ve výtvarné výchově*. Praha : Sarah, 1995. 80-902267-4-4.

RUISEL, Imrich. 1995. *Záhady paměti*. Bratislava : Slovak Academic Press, 1995. 80-85665-42-5.

SATRAPI, Marjane. 2004. *The complete Persepolis*. New York : Pantheon, 2004. 978-0-375-71483-2.

SCERANKOVÁ, Pavla. 2012. *Mysl bez obrazu*. Brno : Dexon Art, galerie OFF/FORMAT, 2012. 978-80-904271-5-0.

SLÁMA, Miloš. 2013. O lisu. *Grafický lis Sláma*. [Online] 2013. [Citace: 8. Duben 2014.] <http://www.grafickylisslama.cz/>.

SLAVICKÁ, Milena, a další. 2013. *Ivana Lomová*. Brno : ARSkontakt, 2013. 978-80-904288-8-1.

ŠETLÍK, Jiří. 2015. Jiří Voves – Odnepaměti. *Ateliér*. 2015, 13.

ŠVÉDOVÁ, Blanka. 2012. Dušan Skala: O umělci. *Artlist*. [Online] 2012. [Citace: 2. Březen 2016.] <http://www.artlist.cz>.

UŽDIL, Jaromír. 1974. *Čáry, klikyháky, paňáci a auta; Výtvarný projev a psychický život dítěte*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1974.

VANČÁT, Pavel. 2006. Stalingrad a keporkaci. *A2*. 2006, 15.

VAŠÍČEK, Jiří. 2013. Texty. *Jiří Voves*. [Online] 2013. [Citace: 27. Leden 2016.] <http://jirivoves.cz/texty>.

VONDRÁČEK, Vladimír a Holub, František. 1993. *Fantastické a magické z hlediska psychiatrie*. Bratislava : Columbus, 1993. 80-7136-030-9.

ZÁLEŠÁK, Jan a Sceranková, Pavla. 2012. *Pavla Sceranková*. Brno : Dexon Art, galerie OFF/FORMAT, 2012. 978-80-904271-4-3.

Seznam a zdroje obrázků

Obr. 1: P. Sceranková, *Babičtin byt*, různé desky, 350×280×30 cm, 2007 – Dostupné z: <http://www.artlist.cz/dila/babiccin-byt-4855/>

Obr. 2: P. Sceranková, *6 snů z hrnečku*, video, 40 s, 2006 – Dostupné z: <http://www.scerankova.wz.cz/>

Obr. 3: P. Sceranková, *Bunker*, fotoperformance, 6 barevných fotografií A5, 2006 – Dostupné z: <http://www.scerankova.wz.cz/>

Obr. 4: I. Lomová, *Dětství*, olej na plátně, 110×155 cm, 2002 – SLAVICKÁ, Milena, a další. 2013. *Ivana Lomová*. Brno : ARSkontakt, 2013. 978-80-904288-8-1.

Obr. 5: I. Lomová, *Tance v předsíni*, olej na plátně, 120×150 cm, 2001 – Dostupné z: <http://www.lomova.com/cs/obrazy/1-detstvi/>

Obr. 6: D. Skala, *Na dece z cyklu Podobný sentiment*, fotografie, 2005 – Dostupné z: <http://www.artlist.cz/dila/bez-nazvu-2567/>

Obr. 7: D. Skala, *Vánoce z cyklu Podobný sentiment*, fotografie, 2005 – Dostupné z: <http://www.artlist.cz/dila/bez-nazvu-2567/>

Obr. 8: S. de Swaan, *Nikolayeva z cyklu Return*, dvojfotografie – Dostupné z: <http://www.sylviadeswaan.com/>

Obr. 9: S. de Swaan, *The Portal z cyklu Return*, fotografie – Dostupné z: <http://www.sylviadeswaan.com/>

Obr. 10: S. de Swaan, *Paula&IinClu z cyklu Return*, fotografie – Dostupné z: <http://www.sylviadeswaan.com/>

Obr. 11: M. Satrapi, *Persepolis*, úryvek z knížky, 2004 – Dostupné z: <http://www.comicsreporter.com/index.php/resources/interviews/26621/>

Obr. 12: A. Merigeau, *Old Fangs*, výstřížek z filmu, 12 min, 2009 – Dostupné z: <http://cartoonsaloondesigners.blogspot.cz/>

Obr. 13: A. Merigeau, *Old Fangs*, výstřížek z filmu, 12 min, 2009 – Dostupné z: <http://cartoonsaloondesigners.blogspot.cz/>

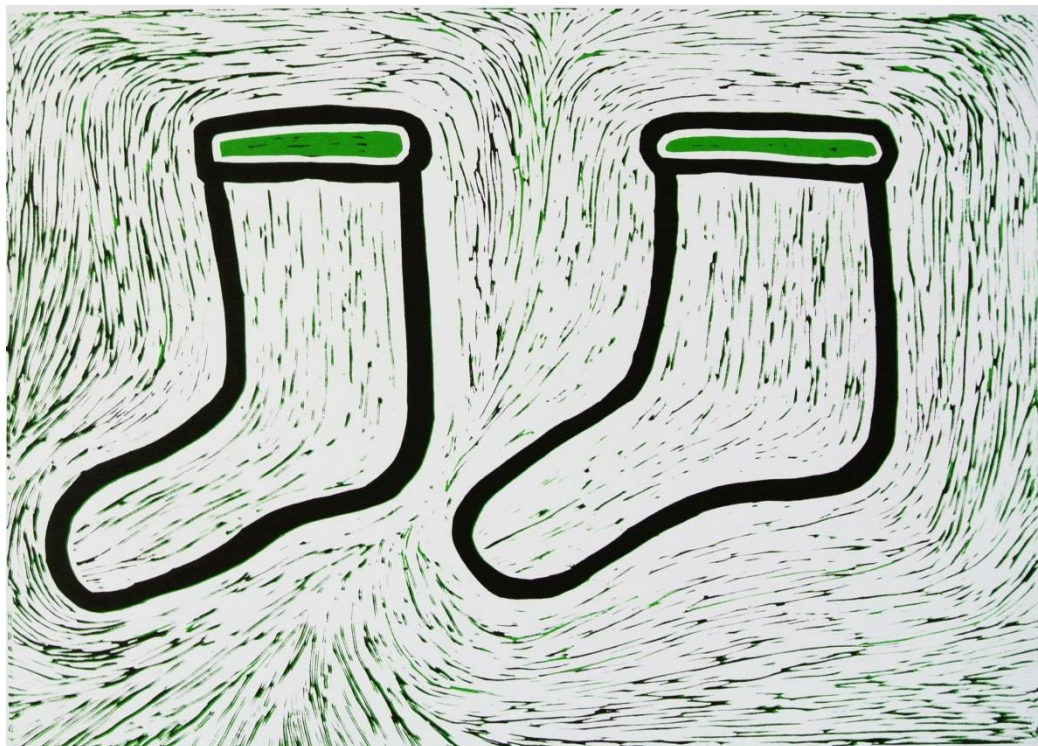
Obr. 14: A. Jursová, *Nogi mamy*, výřez fotografie z roku 1993, 2015 – Vlastní archiv

Obr. 15: A. Jursová, *Franciszek*, výřez z fotografie z roku 1993, 2015 – Vlastní archiv

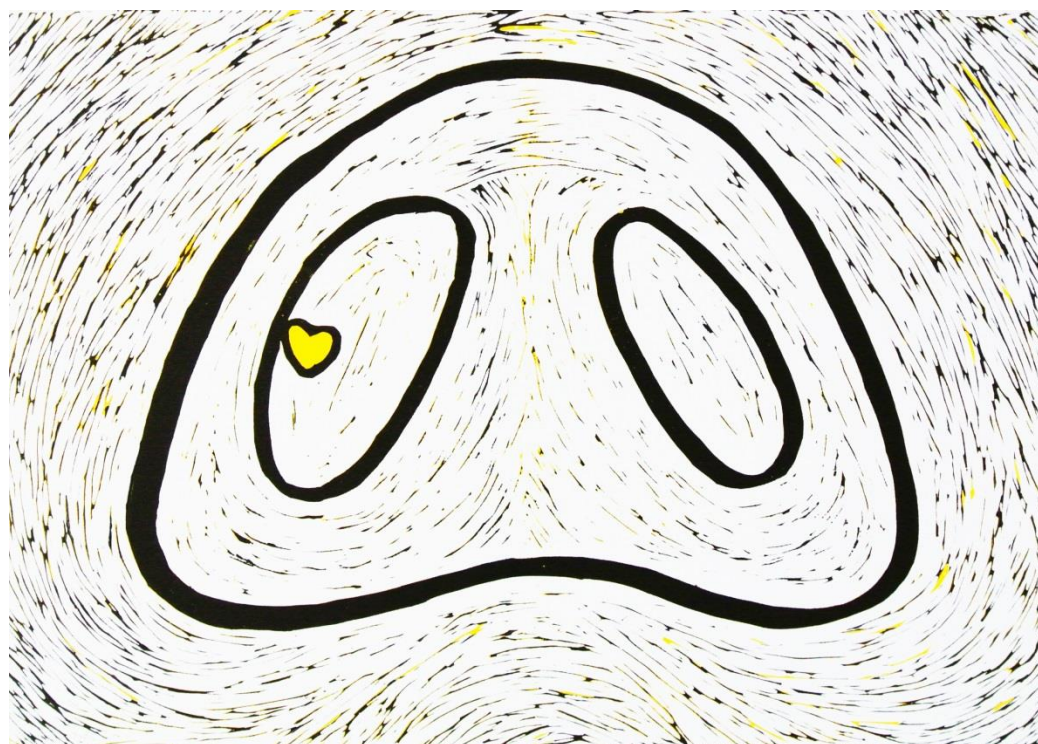
Obr. 16: A. Jursová, *Moje włosy*, výřez z fotografie z roku 1992, 2015 – Vlastní archiv

- Obr. 17: A. Jursová, *Slón*, kresba pastelkami, A4, 1995 – Vlastní archív
- Obr. 18: A. Jursová, *Kogut*, kresba tužkou, A4, 2014 – Vlastní archív
- Obr. 19: A. Jursová, *Stado zwiyrzónt*, kresba fixem, A0, 2014 – Vlastní archív
- Obr. 20: A. Jursová, *Paměť v jednom obraze*, série linorytů, A2 a A3, 2016 – Vlastní archív
- Obr. 21: A. Jursová, *Jelyň*, kresba pastelkami, A4, 1996 – Vlastní archív
- Obr. 22: A. Jursová, *Jelyň 1*, linoryt, A4, 2015 – Vlastní archív
- Obr. 23: A. Jursová, *Jelyň 2*, linoryt, A4, 2015 – Vlastní archív
- Obr. 24: A. Jursová, *Jelyň*, předkreslená matrice linorytu, 145×95 cm, 2015 – Vlastní archív
- Obr. 25: Fotografie postupu, *Míchání barvy* – Vlastní archív
- Obr. 26: Fotografie postupu, *Nanášení barvy na matrici* – Vlastní archív
- Obr. 27: Fotografie postupu, *Odrolování výkresu na matrici* – Vlastní archív
- Obr. 28: Fotografie postupu, *Tisk grafickým ručním lisem* – Vlastní archív
- Obr. 29: Fotografie postupu, *Tisk polévkovou lžící* – Vlastní archív
- Obr. 30: Fotografie postupu, *Sušení grafických listů* – Vlastní archív
- Obr. 31: A. Jursová, *Změť vzpomínek*, všechny vrstvy linorytu, 145×95 cm, 2016 – Vlastní archív
- Obr. 32: Žák praktické školy dvouleté, 18 let, *Cesta do školy*, A4, 2015 – Vlastní archív
- Obr. 32: Žákyně praktické školy dvouleté, 17 let, *Cesta do školy*, A4, 2015 – Vlastní archív
- Obr. 33: A. Jursová, *Žárovka*, příklad kresby z paměti, A4, 2015 – Vlastní archív
- Obr. 34: J. Kolář, *Autoportrét*, koláž, 1979 – Dostupné z: http://kultura.zpravy.idnes.cz/jiri-kolar-vystava-0az-/vytvarne-umeni.aspx?c=A140422_124937_vytvarne-umeni_ts
- Obr. 35: H. Horálková, *Podobenky aneb všichni jsme ze stejného těsta*, linoryt, 2007 – Dostupné z: <http://www.grapheion.cz/ikg/grafika2007/grafikaroku.htm>
- Obr. 36: Fotografie na tablo, 2011 – Vlastní archív
- Obr. 37: B. Achimescu, *Psaní deníku*, 2004 – Vlastní archív

Obrazová příloha

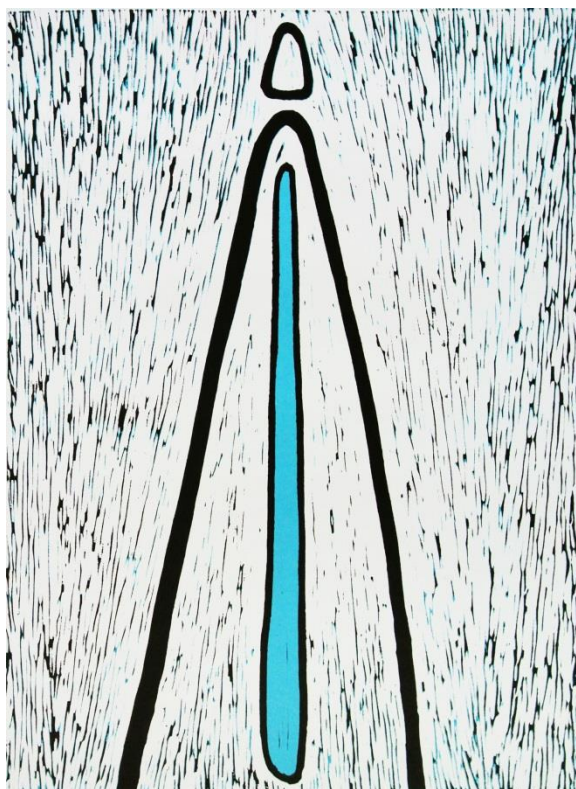
Anna Jursová, *Obie lewe*, linoryt, A4, 2015

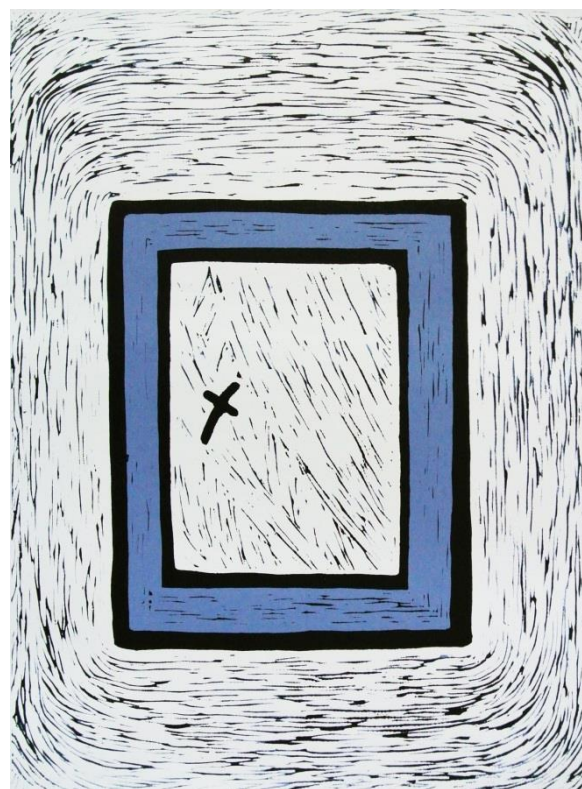
Anna Jursová, *Tóm chcym*, linoryt, A4, 2015

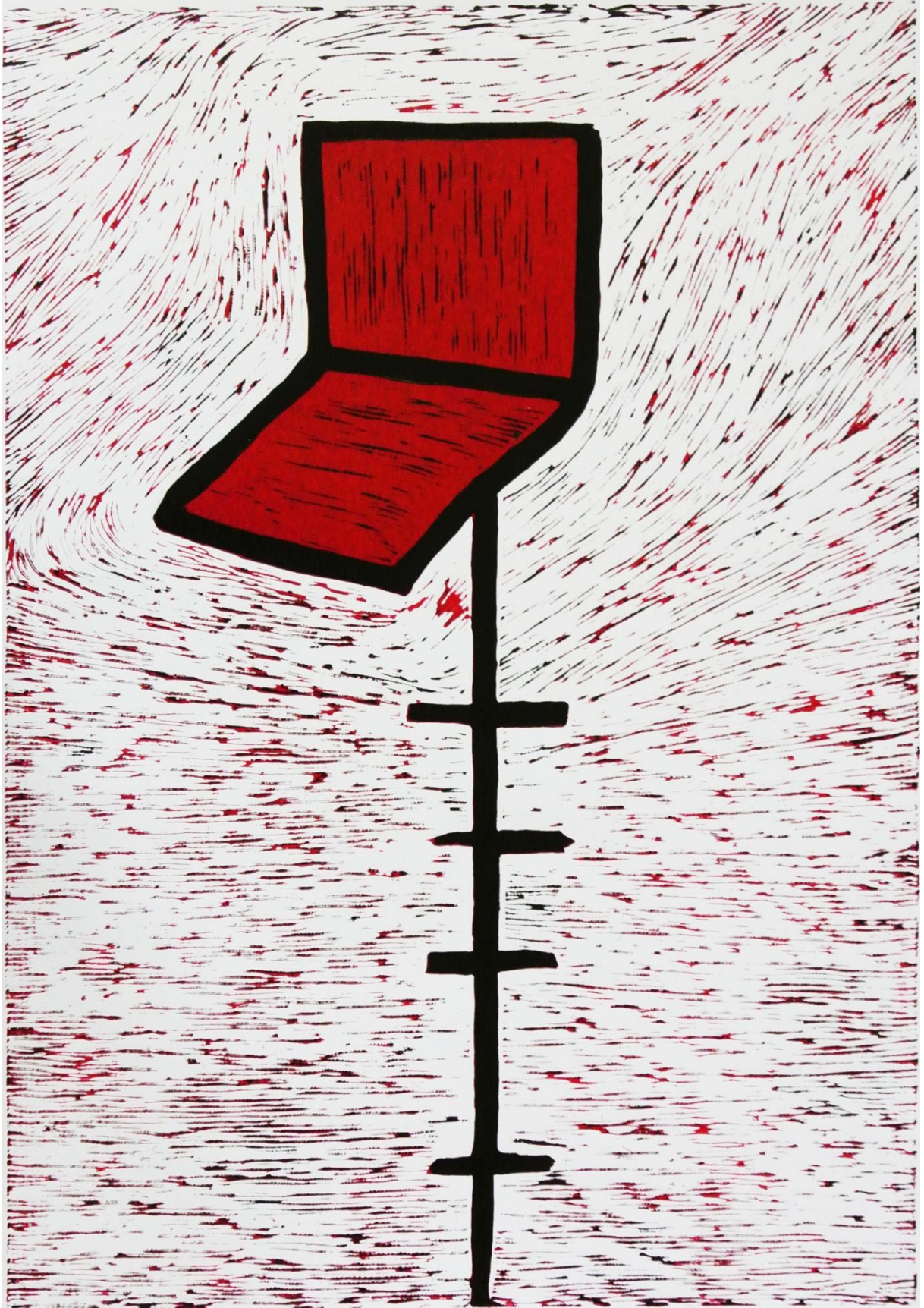
Anna Jursová, *3 nebo 4*, linoryt, A3, 2016

Anna Jursová, *Taki dlógi?*, linoryt, A4, 2016

Anna Jursová, *Ennio*, linoryt, A4, 2016

Anna Jursová, *Koszarzyska*, linoryt, A3, 2016

Anna Jursová, *Jelyň*, linoryt, 145×95 cm, 2015

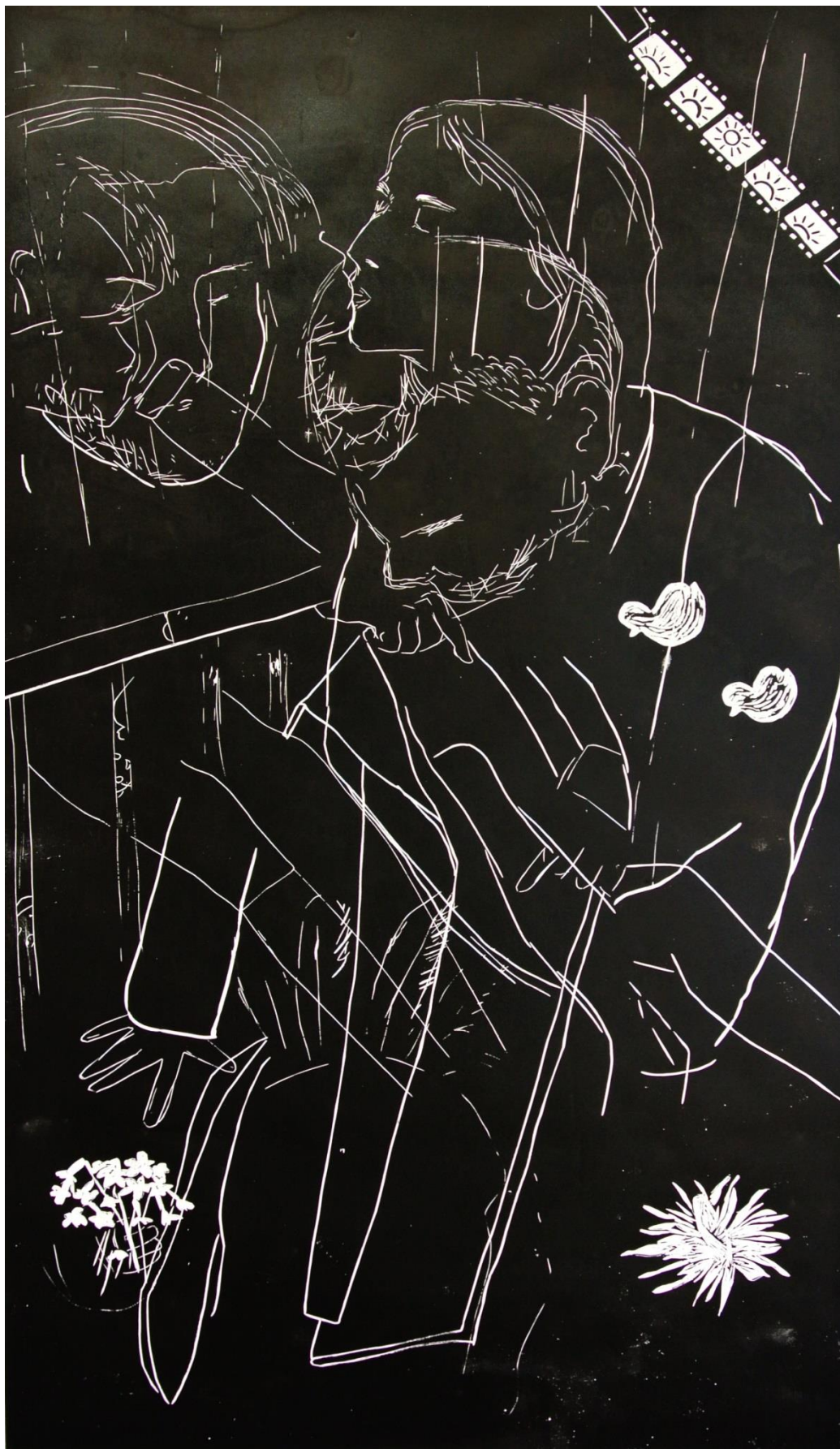
Anna Jursová, *Změť vzpomínek*, 3. vrstva linorytu, 145×95 cm, 2016

Anna Jursová, *Změť vzpomínek*, 4. vrstva linorytu bez oranžové, 145×95 cm, 2016

Anna Jursová, *Změť vzpomínek*, linoryt, 145×95 cm, 2016

Anna Jursová, *Změť vzpomínek*, první černobílá verze linorytu, 145×95 cm, 2016

Anna Jursová, *Změť vzpomínek*, druhá černobílá verze linorytu, 145×95 cm, 2016

Anna Jursová, *Změť vzpomínek*, matrice linorytu, 145×95 cm, 2016